

การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษา
ระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

**A Development of Early Childhood Education Administrative
and Management for Peace Indicator in Three Southern Border
Provinces, Thailand**

เกสรี ลัดเลีย

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ปี 2555

ชื่อเรื่อง : การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ชื่อผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกสรี ลัดเลีย

คณะ : คณะครุศาสตร์

สถาบัน : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ปีการศึกษา : 2555

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาวิจัยนี้เป็นการสำรวจ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู และบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 600 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป ปรากฏผลการวิจัย คือ ตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ การจัดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาปฐมวัย นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาศักยภาพครู การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และการเสริมสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียน

คำสำคัญ :	ตัวชี้วัด	การบริหารจัดการการศึกษา	สันติศึกษา
	เด็กปฐมวัย	สามจังหวัดชายแดนภาคใต้	

The Research Title : A Development of Early Childhood Education Administrative and Management for Peace Indicator in Three Southern Border Provinces, Thailand

Researcher : Asst.Prof.Kessaree Ladlia

Faculty : of Education

Institution : Yala Rajabhat University

Academic Year : 2012

ABSTRACT

Research studies in "a development of early childhood education administrative and management for peace indicator in three southern border provinces, Thailand" aims to study the composition of management of early childhood education, the concept of peace education in the three southern border provinces. and to develop indicators of management education, early childhood education, the concept of peace in the three southern border provinces. This study is to explore. By collecting information from teachers. And early childhood education in the three southern provinces 600 people analyze data. By the program. The findings of early childhood education administrative and management for peace in three southern border provinces is composed of nine indicators namely learning management, home school and community partnership, early childhood education leadership, early childhood education policy, students developing, teachers developing, policy and practice and improving student identity.

Keywords : Indicator education administrative and management
peace education early childhood three southern border provinces

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ซึ่งอยู่ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกสรี ลัดเลีย)

หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะรับ	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
บทที่ 2 เอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	4
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	4
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	33
ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของบริหารจัดการการศึกษา ระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	33
ตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	33
ตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	34
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	34

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	36
ตอนที่ 1 องค์ประกอบของการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัย ตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	36
ตอนที่ 2 ตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัย ตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	46
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	48
สรุปผลการวิจัย	48
อภิปรายผลการวิจัย	53
ข้อเสนอแนะ	55
บรรณานุกรม	56
ภาคผนวก	58

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 4.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา	37
ตารางที่ 4.2 ค่าน้ำหนักตัวประกอบ (Factor Loading) ที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัย ตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	38
ตารางที่ 4.3 องค์ประกอบที่ 1 การจัดการเรียนรู้	39
ตารางที่ 4.4 องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน	40
ตารางที่ 4.5 องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาระดับปฐมวัย	41
ตารางที่ 4.6 องค์ประกอบที่ 4 นโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย	42
ตารางที่ 4.7 องค์ประกอบที่ 5 การพัฒนาผู้เรียน	43
ตารางที่ 4.8 องค์ประกอบที่ 6 การพัฒนาศักยภาพครู	44
ตารางที่ 4.9 องค์ประกอบที่ 7 คุณลักษณะของผู้เรียน	44
ตารางที่ 4.10 องค์ประกอบที่ 8 การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ	45
ตารางที่ 4.11 องค์ประกอบที่ 9 การเสริมสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียน	45

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยดี และมีความสุข นับเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตามแนวสันติศึกษา ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาสันติภาพระหว่างบุคคลหรือความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นการยกระดับจิตใจของคนให้สูงขึ้นด้วย ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาทั้งมิติทางจิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ของเด็กไปพร้อมๆ กัน (อมรวิรัช นาคทรพรพ และคณะ,มปป.) ซึ่งนำไปสู่สันติภาพ ซึ่งดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้คำนิยาม “สันติภาพ” ไว้ว่าการไม่ใช้ความรุนแรงต่อ 3 สิ่งด้วยกันคือ การไม่ใช้ความรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม (นิธิ เอียวศรีวงศ์ อ้างถึงในอมรวิรัช นาคทรพรพ,มปป.) จำเป็นต้องเริ่มต้นตั้งแต่ปฐมวัย โดยมีจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ที่จะยอมรับและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น (เกสรี ลัดเลีย แปลสรุปความจาก Banks,1994) เด็กปฐมวัยในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เติบโตขึ้นท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้คนจากสามกลุ่มหลักนั้น คือ ชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่เด็ก ๆ เหล่านี้มาโรงเรียนพร้อมกับประวัติศาสตร์ ทัศนคติทางสังคม ความคิดความเชื่อที่ได้รับการหล่อหลอมมาจากกลุ่มของตนเอง เมื่อการสอนของครูไม่ได้ส่งเสริมการยอมรับและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นนำไปสู่เกิดความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งผลของความขัดแย้งก็คือความรุนแรง ดังเช่นปัญหาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเต็มไปด้วยความรู้สึกลึกซึ้งความอดทน อดกลั้น หรือขันติธรรม ระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ด้วยเหตุนี้การละเมิดสิทธิมนุษยชนของทั้งสองฝ่ายจึงเกิดขึ้น และนำไปสู่ความขัดแย้ง ความรุนแรง อันเป็นจักรของความชั่วร้าย ที่ยากจะหาจุดยุติได้ (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2527 อ้างถึงในเสาวนีย์ จิตต์หมวด , 2531) ซึ่งความขัดแย้งและความรุนแรงก็ได้เกิดขึ้นในทุกสังคม โดยความขัดแย้งทางวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้น เฉพาะกับชนต่างชาติต่างภาษาเท่านั้นคนในชาติเดียวกันก็ยังมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปในหลายมิติ ได้แก่ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมจากความ “ต่างวัย” “ต่างเพศ” (sex / gender) “ต่างกลุ่ม” (group / gang) “ต่างพื้นที่” (area) “ต่างโลก / ต่างชั่ว” (global-local / western-eastern) “ต่างชาติพันธุ์” และ “ต่างชาติ” (ethnic / nation) เช่น วัฒนธรรมของเด็กไทยมุสลิม ซึ่งความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่น่าสะพรึงกลัวที่สุด คือ ความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติที่ดูเหมือนจะกระจายไปทั่วถึงทุกมุมโลก ซึ่งที่ใกล้ตัวเรามาก คือ เหตุการณ์ในสาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เริ่มสร้างรอยร้าวระหว่างคนไทยด้วยกัน (อมรวิรัช นาคทรพร, มปป.) ซึ่งพบตัวเลขจากการศึกษาวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา พบว่า ในปี พ.ศ. 2547 นับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2547 จากเหตุการณ์ปล้นปืนจากกองพันพัฒนาที่ 40 เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส พบว่า มีเหตุการณ์เกิดขึ้นทั้งสิ้น 961 เหตุการณ์ มีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 314 คน และมีผู้บาดเจ็บทั้งสิ้น 491 คน (ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า, 2551) สะท้อนให้เห็นภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กๆ ที่เติบโตอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดยะลาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องมีทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสมานฉันท์ นั่นคือ มีการส่งเสริมให้มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับปฐมวัย โดยวิธีการจัดการเรียนรู้นั้น ควรเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กมีความสุขในการเรียนรู้

การบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัยที่สามารถส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่ง หากแต่ตัวชี้วัดของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเรื่องที่ยังมิได้มีการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบ ดังนั้นจึงได้มีการศึกษาวิจัยนี้ขึ้น เพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากกลุ่มคนดังต่อไปนี้ 1) บุคลากรด้านการศึกษาปฐมวัยและบุคลากรด้านบริหารการศึกษาในสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปฐมวัยที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 2) ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย

ตัวแปร X คือ การบริหารจัดการการศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตัวแปร Y คือ ตัวชี้วัดของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการ
2. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถนำไปสู่การพัฒนาตัวชี้วัด เพื่อการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัย ตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป
3. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย และการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของเด็กปฐมวัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. หน่วยงานด้านการจัดการการศึกษาปฐมวัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น เขตพื้นที่การศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาเอกชน สามารถนำไปใช้ประโยชน์

นิยามศัพท์

การบริหารจัดการการศึกษา หมายถึง องค์ประกอบของการดำเนินงานขององค์กรทางการศึกษา

สันติศึกษา หมายถึง การเน้นการปลูกฝังทัศนคติให้ไฟสันติ รู้วิธีแก้ปัญหาความรุนแรง รู้วิธีสร้างสันติภาพแล้วจะได้นำไปใช้แก้ปัญหา นำความรู้ไปสร้างสันติได้

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ และจะเติบโตแข็งแรงแจ่มใส มีความมั่นคงทางใจ รู้ภาษา ใฝ่รู้ และใฝ่ดี พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองในขั้นต่อไป ให้เป็นคนเก่งและคนดีอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและมีประโยชน์

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิด
สันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัย
2. แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการเด็กปฐมวัย
3. แนวคิดและทฤษฎีสันติศึกษาและการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม
4. แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดทางการศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำเสนอผลการทบทวนวรรณกรรมได้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัย

การบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการนำหลักการทางการศึกษาระดับปฐมวัยสู่การปฏิบัติ
อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นการกำกับการดำเนินงานพัฒนาในระดับปฐมวัย ให้มีคุณภาพตามหลักการ
ทางการศึกษาระดับปฐมวัย เช่นกัน โดยการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจแนวคิด
พื้นฐานทางการศึกษาระดับปฐมวัยเนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นที่ในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (สิริมา
ภิญญอนันตพงษ์, 2550 : 51) โดยการศึกษาแนวคิดพื้นฐานทางการศึกษาระดับปฐมวัยนั้นต้องเข้าใจปรัชญา
การศึกษา ได้แก่ ปรัชญาพิพัฒนนิยม (Progressivism) ที่เชื่อว่าหลักการจัดการศึกษาต้องพัฒนาเด็ก
ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และอาชีพ โดยจัดให้เด็กได้เรียนตามความต้องการ
ความถนัดและคุณลักษณะสิ่งที่เรียนควรเป็นประโยชน์สัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสังคม
ของเด็กมากที่สุด ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) ซึ่งปรัชญานี้มีความเชื่อว่าหลักการจั
ดการศึกษาควรเป็นไป เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีและเหมาะสมกว่าและ
ปรัชญาอัตถภาวะนิยม (Existentialism) ซึ่งเชื่อว่าการจัดการศึกษาควรให้สิทธิและโอกาสแก่เด็กที่จะ
เลือกสรรสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเองมากกว่าที่จะให้ใครมาโอบหรือมอบให้

จากปรัชญาการศึกษาสู่การทำความเข้าใจทฤษฎีพื้นฐานทางด้านจิตวิทยา เพื่อให้ให้นักการศึกษา
ได้เข้าใจถึงการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่เหมาะสมกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก โดยทฤษฎี
พื้นฐานด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายของกิเซล
ซึ่งเป็นคนแรกที่สนับสนุนและอธิบายทฤษฎีการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็กว่า

“การเจริญเติบโตของเด็กทางร่างกาย เนื้อเยื่อ อวัยวะ หน้าที่ของอวัยวะต่างๆ และเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้นประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบรอง” แนวคิดของกิลเซลทำให้มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับวัดพฤติกรรมเด็กในแต่ละระดับ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม แนวคิดนี้สามารถเชื่อมโยงกับพัฒนาการทางสติปัญญาได้ด้วย โดยทฤษฎีทางสติปัญญาที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ซึ่งเชื่อในความสามารถของมนุษย์ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรงใน 2 ลักษณะ คือ การซึมซับประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างสติปัญญา (Accommodation) ตามสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสมดุลในโครงสร้างความคิดและความเข้าใจ (Equilibration) แนวคิดนี้นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง ในปัจจุบันทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาที่โดดเด่น คือ ทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligence หรือ MT) ของโฮเวอร์ด การ์ดเนอร์ ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกสติปัญญาหรือความสามารถของคนไว้ 9 ประเภท ประกอบด้วยสติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) สติปัญญาด้านตรรกและคณิตศาสตร์ (Logical / Mathematics Intelligence) สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual / Spatial Intelligence) สติปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily / kinesissthetic Intelligence) สติปัญญาด้านดนตรี (Musical / Rhythmic Intelligence) สติปัญญาด้านมนุษย์สัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence) สติปัญญาด้านตนหรือการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) สติปัญญาด้านการรักธรรมชาติ (naturalistic Intelligence) และสติปัญญาด้านการดำรงชีวิต (Existential Intelligence)

ทฤษฎีการเรียนรู้ของเจอร์ลอม บรูเนอร์ เป็นทฤษฎีที่สืบสานความคิดจากทฤษฎีของเพียเจต์ โดยเชื่อว่าพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเกิดจากกระบวนการภายในอินทรีย์ (Organism) เน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่อยู่แวดล้อมตัวเด็กทฤษฎีของบรูเนอร์เน้นหลักการกระบวนการคิดซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ข้อ คือ แรงจูงใจ (Motivation) โครงสร้าง (structure) ลำดับขั้นความต่อเนื่อง (sequence) และการเสริมแรง (reinforcement) ส่วนทฤษฎีพัฒนาการด้านบุคลิกภาพของซิกมันด์ فروยด์ก็เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าวัย 5 ปี แรกของชีวิต เป็นวัยที่สำคัญที่สุด และเป็นวัยรากฐานของบุคลิกภาพและบุคคลที่มีความใกล้ชิดเด็กที่สุด คือ แม่ ที่มีอิทธิพลของบุคลิกภาพของเด็กมากที่สุด فروยด์ได้พัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงวัยรุ่นโดยให้ชื่อว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางเพศ (Psychosexual Development) ที่เชื่อว่าพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพของร่างกาย โดยร่างกายจะเปลี่ยนแปลงบริเวณความพึงพอใจเป็นระยะๆ ในช่วงอายุต่างๆ กัน และถ้าบริเวณแห่งความพึงพอใจต่างๆ นี้ได้รับการตอบสนองเต็มที่เด็กจะมีพัฒนาการที่ดีและสมบูรณ์ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ก็จะทำให้เกิดการสะสมปัญหาและแสดงออกเมื่อโตขึ้น ส่วนอีริคสันก็ได้พัฒนาการทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพขึ้นด้วยความศรัทธาในงานของ فروยด์ซึ่งเขาได้เน้นความสำคัญของเด็ก

ปฐมวัยว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ บุคลิกภาพจะสามารถพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละช่วงของอายุประสบสิ่งที่พึงพอใจตามขั้นพัฒนาการต่างๆ ของแต่ละวัยมากเพียงใด

ทฤษฎีการเรียนรู้สังคมของแบนดูรา ก็ได้อธิบายการเรียนรู้ทางสังคมไว้ คือ การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์นั้น มีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเน้นการที่บุคคลเกิดการเรียนรู้โดยการให้ตัวแบบ และทฤษฎีที่อธิบายการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กก็ได้แบ่งระดับความคิดทางจริยธรรมของคนไว้ 3 ระดับในแต่ละระดับแบ่งเป็น 2 ขั้น ซึ่งจากทฤษฎีนี้เด็กปฐมวัยจะอยู่ในขั้นหลบหลีกการลงโทษกล่าวคือ การที่เด็กทำตามพ่อแม่สั่งสอน เพราะเด็กไม่อยากถูกลงโทษ ดังนั้นพ่อแม่จึงเป็นตัวแบบที่สำคัญให้เด็กได้เลียนแบบได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นั่นคือ พัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็กขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ของบิดามารดาเป็นสำคัญ (สิริมา ภิญโญนันตพงษ์, 2550 , : 51-68)

จากปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีพื้นฐานทางจิตวิทยาได้อธิบายทั้งแนวคิดทางการศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์และอธิบายธรรมชาติความเจริญของมนุษย์เป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญสำหรับนักการศึกษาและผู้บริหารสามารถจัดการศึกษาหรือเป็น แนวเส้นทางในการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพตามหลักการของการจัดการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดพื้นฐานทางการศึกษาปฐมวัยเป็นเสมือน แนวเส้นทางในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยใช้การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อการกำกับคุณภาพซึ่งการบริหารการศึกษาปฐมวัยที่หมายถึง “กระบวนการดำเนินงานที่บุคคลต่างๆ ในสถานศึกษานั้น ร่วมกันทำโดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันที่จะช่วยดำเนินงานด้านวิชาการ การเงิน พัสดุและครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ กิจกรรมนักเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์กับชุมชนให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดให้และบังเกิดผลดีนั้นเอง” (เขาวพา เชชะคุปต์, 2542 : 56) และจากความหมายของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ องค์กรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยการบริหารจัดการองค์กรที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินการของสถานศึกษา (เขาวพา เชชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 161) โดยมีหลักในการบริหารงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นงานหลักของสถานศึกษาทุกแห่งทุกระดับ ซึ่งความหมายของการบริหารงานวิชาการ คือ การที่ผู้บริหารดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมวิชาการใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษา (ผ่องศรี รัตนสฤติย์, 2535 : 16 อ้างถึงในเขาวพา เชชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 208) และการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2523 : 16 อ้างถึงในเขาวพา เชชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 208) ดังนั้นการบริหารงานวิชาการในระดับปฐมวัยจึงหมายถึง การจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัยในทุกด้าน

การบริหารงานบุคคลในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นการกิจสำคัญของผู้บริหาร ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติการใช้คนให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีขบวนการต่างๆ ตั้งแต่การสรรหาคนเข้าทำงาน การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนาการพิจารณาความดีความชอบ การปกครอง บังคับบัญชา การดำเนินการทางวินัย การให้พ้นจากงานและการดูแลบุคคลให้มีความสุขความพอใจในการทำงาน (เยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 213) การบริหารงานธุรการและการเงินในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เป็นเสมือนส่วนที่คอยประสานงานหรือสนับสนุนให้ งานต่างๆ มีความราบรื่น ซึ่งงานธุรการครอบคลุมงานสำคัญๆ 9 เรื่อง คือ งานสารบรรณ งานการเงิน งานการจัดทำงบประมาณ งานจัดหา ควบคุม พัสดุ ครุภัณฑ์ งานทะเบียนนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานประชาสัมพันธ์ งานรักษาความปลอดภัย และงานควบคุมบุคลากรอื่นในโรงเรียน (พนัส หันนาคินทร์ อ้างถึงใน เยาพา เดชะคุปต์และคณะ , 2550 : 217) การบริหารงานกิจการนักเรียนซึ่งกูด (Good,1973, p.563 อ้างถึงในเยาพา เดชะคุปต์และคณะ, 2550 : 225) ได้ให้ความหมายไว้ คือ เป็น การบริหารของสถาบันแก่นักเรียนนักศึกษา ทั้งรายบุคคล กลุ่มไทยให้คำปรึกษาการบริการ และ สวัสดิการ เบอร์ดี้ (Berdie,1971 อ้างถึงใน เยาพา เดชะคุปต์และคณะ, 2550 : 225) ได้ให้ความหมาย ของงานกิจการนักเรียนไว้ว่างานที่นำความรู้และหลักการวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ พฤติกรรม ศาสตร์ จิตวิทยาและสังคมวิทยามาผสมผสานกัน และประยุกต์ใช้กับนักเรียนนักศึกษา ดังนั้นงาน กิจการนักเรียนจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนทั้งสิ้น ซึ่งงานกิจการนักเรียนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นงานจัดบริการสวัสดิการการควบคุมดูแล ซึ่งจะช่วยพัฒนาเด็กให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้านทั้งทาง ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา (เยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 226) และด้าน สุดท้ายของการบริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ การบริหารสภาพแวดล้อมในสถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัยซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดเนื้อที่ วัสดุ อุปกรณ์ มวลประสบการณ์ ตลอดจนความสำคัญของบุคคล ในสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกัน เพื่อให้ได้สภาพแวดล้อมที่จะนำไปสู่เป้าหมายของ การพัฒนาเด็กตามที่สถานศึกษากำหนดไว้(เยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 208-242) การบริหาร จัดการสถานศึกษาปฐมวัยเป็นการบริหารจัดการงานวิชาการควบคู่กับงานกิจการนักเรียนเป็นหลักโดยมี งานด้านธุรการ บุคลากร และการจัดสภาพแวดล้อมเป็นงานสนับสนุนงานวิชาการที่นับเป็นหัวใจของ การบริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

โดยสรุปแล้วการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจึงเป็นการนำเอาปรัชญาการศึกษา และทฤษฎีทาง พื้นฐานจิตวิทยาของเด็กปฐมวัยมาใช้เป็นแนวเส้นทางในการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มี คุณภาพครอบคลุมภาระงานด้านวิชาการที่เป็นหัวใจหลัก ด้านบุคลากร ด้านธุรการ ด้านกิจการนักเรียน และด้านสภาพแวดล้อมในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งในปัจจุบันนี้ผู้บริหารต้องสามารถทำงานร่วมกัน ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน ในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของ ผู้รับบริการ

ขณะที่เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่เติบโตขึ้นท่ามกลางการดูแลเอาใจใส่จากผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวทั้งพ่อแม่และครู ยังมีเด็กปฐมวัยอีกส่วนหนึ่งในสังคมไทยที่เติบโตขึ้นอย่างเร้นแค้น ขาดทั้งความรัก และโอกาสทางสังคม รวมทั้งยังมีเด็กปฐมวัยที่เติบโตขึ้นท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมและท่ามกลางความขัดแย้งและอคติ ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นชีวิตของเด็กปฐมวัยในภาพรวมของสังคมไทย และในปัจจุบันสถานการณ์ความเสี่ยงและความอ่อนแอในสถาบันครอบครัวและสังคมกำลังบีบคั้นเข้ามาทำลายความสะอาดสดใสเต็มไปด้วยพลังชีวิตของเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ยาเสพติด การละเมิดทางเพศ เกมคอมพิวเตอร์และเชื้อโรค เหลือ คือ เด็ก โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยที่มีมือเล็ก ๆ ไม่สามารถปกป้องตนเองได้ การจัดการศึกษาเป็นความหวังของการพลิกฟื้นสถานการณ์นี้ เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือชี้แนะมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ดังนั้นการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัย จึงไปสู่เป้าหมายของการให้เด็กเป็นผู้มีอิสระทางความคิด สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Construct Knowledge) ซึ่งในปัจจุบันมีความพยายามของนักการศึกษาในการแสวงหา แนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีความเหมาะสมกับบริบทและปรากฏการณ์ปัจจุบันของสังคมไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ดังเช่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเงื่อนไขทางภาษาที่แตกต่างเป็นความยากลำบากที่ครูต้องเผชิญ ดังนั้นได้มีการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กปฐมวัย โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน” โดยทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กปฐมวัยจากกลุ่มวัฒนธรรมหลักสามกลุ่ม คือ เด็กไทยถิ่นใต้ เด็กไทยมุสลิมภาคใต้ และเด็กไทยเชื้อสายจีนภาคใต้ ซึ่งอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้อาศัยหลักการสำคัญ คือ การเคารพในคุณค่าและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก การให้เด็กเรียนรู้ภาษาจากประสบการณ์ทางภาษาที่มีความหมายและ การใช้วรรณกรรมชุมชนและวรรณกรรมของชาติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้กับเด็กปฐมวัย (เกสรี ลัดเล็, 2546 :11) และยังมีรายงานการวิจัยเบื้องต้นของโครงการวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยเป็นสื่อกรณีการจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษาไทย-มลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งทดลองนำร่องใน 4 โรงเรียนนำร่องในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในระยะเวลา 9 ปี (2550-2558) เริ่มตั้งแต่ชั้นปฐมวัยถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ผลที่ได้จากการวิจัยที่สำคัญ คือ รูปแบบวิธีการจัดระบบการศึกษาตามแนวทางทวิภาษาที่ใช้ภาษาท้องถิ่นร่วมกับภาษาราชการอย่างเต็มรูปแบบเป็นครั้งแรกในประเทศไทยถือเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นรูปธรรม (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2551 : 5-8)

จากเงื่อนไขความแตกต่างของด้านภาษาของเด็กปฐมวัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สะท้อนให้เห็นการเป็นอยู่ของเด็กที่อยู่ร่วมกันในลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนั้น เงื่อนไขที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันประการหนึ่ง คือ การยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่นซึ่งเป็นที่มาของโครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความอดทน อดกลั้น โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานสำหรับเด็กปฐมวัยในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดยะลา” โดยรูปแบบการสอนนี้อยู่

บนพื้นฐานแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) และได้กำหนดให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้เกี่ยวกับความอดทน อดกลั้น หรือขันติธรรม (Tolerance) เพื่อการอยู่ร่วมกันผ่านหัวเรื่องในการเรียนรู้ คือ “เรื่องราวของเราทุกคน” ประกอบด้วย 3 หัวเรื่องย่อย คือ “เราคือคนพิเศษ” “การเปลี่ยนแปลง” และ “สังคมห้องเรียน” ซึ่งได้ใช้วรรณกรรมของชาติ ชุมชนและครอบครัวในการถ่ายทอดแนวคิดในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งการมีวัฒนธรรมหลากหลายแต่ได้พยายามครอบงำซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นเพียงการยอมรับและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันเท่านั้น (เกสรี ลัดเลีย, 2552 : 13-14)

จากการศึกษาวิจัยเพื่อตอบคำถามของแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาปฐมวัย ในแต่ละสังคมแต่ละบริบทและแต่ละปรากฏการณ์ทางสังคมนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงปรัชญาการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานทางจิตวิทยาและหลักการทางการศึกษาที่เป็นสากลสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาในสังคมไทย เป็นแนวทางที่นักการศึกษาโดยเฉพาะนักบริหารการศึกษาคควรให้ความสำคัญและผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรมในทุกพื้นที่ทุกภูมิภาคในประเทศไทย เพื่อตอบคำถามสังคมในส่วนของการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อเตรียมเมล็ดพันธุ์มนุษย์ทั้งดงามและมีคุณภาพให้กับสังคม

2. แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการเด็กปฐมวัย

ปฐมวัยแห่งชีวิตเป็นช่วงระยะเวลาที่มีความสำคัญยิ่งของพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นช่วงวัยของการซึมซับพลังแห่งความดี และความงาม โดยมีทักษะของการมองเด็ก ที่มีธรรมชาติความเจริญที่แตกต่างจากวัยอื่นๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ความหมายของคำว่าปฐมวัย หมายถึง “วัยเด็กตอนต้น” (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, 2550, : 1) และได้มีการให้แนวคิดถึงช่วงอายุของความเป็นเด็กปฐมวัยไว้ คือ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงแปดปี ซึ่งมีถ้อยแถลงการณ์ของสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Association for the Education of Young Children หรือ NAEYC) ได้กล่าวถึงโปรแกรมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก (Developmentally Appropriate Practice หรือ DAP) คือ โปรแกรมการจัดการศึกษาที่รองรับเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงแปดปี (Bredekamp and Copple, 1997 : 3) ในขณะเดียวกันหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 (2546 : 3) กล่าวไว้ในส่วนหนึ่งของปรัชญาการศึกษาปฐมวัยว่า “การศึกษาปฐมวัยเน้นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงห้าปี “ และได้ขยายความห้าปี หมายถึง อายุห้าปี สิบเอ็ดเดือน ยี่สิบเก้าวัน แต่อย่างไรก็ตามเด็กที่มีอายุตั้งแต่ หกถึงแปดปี ก็ยังคงนับว่าเป็นเด็กเล็ก เป็นวัยที่คาบเกี่ยวระหว่างเด็กที่เรียนอยู่ในระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย คือ มาตรา 18 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาปฐมวัยและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะเริ่มแรกของเด็กพิการ และเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษหรือสถาบันพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่นให้จัดในโรงเรียน

ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นและให้จัดในศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียน ที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด” (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2545) ซึ่งนับว่าในปัจจุบันนี้ในสังคมไทยได้มีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างหลากหลายแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับนี้ และเห็นความสำคัญของเด็ก อย่างไรก็ตามก็ตามคำถามคือ “การศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับเด็กไทยและสังคมไทยในยุคนี้เป็นอย่างไร”

ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการศึกษาวิจัยในโครงการวิจัยแม่บทเรื่อง “การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย : รูปแบบสำหรับการศึกษาปฐมวัย” ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2528-2542 ได้พยายามค้นหาคำตอบที่ว่า “การศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับเด็กไทย และสังคมไทยในยุคนี้ควรเป็นอย่างไร” โดยนำเสนอเป็นรูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย ฉบับปรับปรุง ซึ่งผลงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กไม่ได้สูงขึ้นในยุคเศรษฐกิจเติบโตสูงสุด เงินไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดของพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย และงานวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตของเด็กกลุ่มหนึ่งเริ่มเปลี่ยนไปตามสังคมสมัยใหม่ ในขณะที่เด็กอีกกลุ่มหนึ่งได้เติบโตขึ้นท่ามกลางธรรมชาติด้วยการเลี้ยงดูของพ่อแม่และวงศาคณาญาติซึ่งที่ยังไม่ถูกรอบงำด้วยทักษะใหม่ที่เน้นวัตถุเพียงด้านเดียว ครอบครัวยังคงดำเนินชีวิตในวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยไม่แยกวัตถุออกจากจิตใจ เรื่องของวัตถุจะถูกเชื่อมโยงกลับไปสู่จิตใจที่ลึกซึ้งเสมอ จนบางครั้งกลายเป็นความลุ่มหลงในสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้นรูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงซึ่งชี้ให้เห็นสังขรณ์ที่เป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงโลกแห่งวัตถุกับโลกแห่งจิตวิญญาณ เพื่อช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติด้วยการพึ่งพาตนเองและเป็นอิสระจากความมกมายในสิ่งเหนือธรรมชาติ (บุษบง คันติวงศ์, 2546 :1-11) เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่เป็นตัวอย่างของการค้นหาคำตอบของการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับเด็กไทยและสังคมไทยในยุคนี้ควรเป็นอย่างไร นอกจากผลงานชิ้นนี้แล้วยังมีการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบเดียวกันนี้อีกมากมายกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งในความเป็นเด็กไทยและสังคมไทยได้ถูกอธิบายด้วยปรากฏการณ์พิเศษที่มีความซับซ้อน และมีปัญหาในด้านของการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ยากที่จะหาจุดเริ่มต้นหรือแนวทางที่เหมาะสมอย่างแท้จริง โดยมีข้อค้นพบจากงานวิจัยที่กล่าวถึงอุปสรรคของการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประกอบไปด้วย ด้านความปลอดภัยที่ทำให้ทั้งนักเรียนและครูไม่สามารถทำกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่รวมทั้งนำไปสู่การที่บุคลากรทางการศึกษาต้องขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน อุปสรรคด้านความเข้าใจไม่ตรงกันระหว่างภาครัฐกับชุมชน และสถาบันการศึกษาเอกชนในพื้นที่ อุปสรรคในด้านความเชื่อ ค่านิยม อุปสรรคในด้านของการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ อุปสรรคในด้านความเหลื่อมล้ำระหว่าง

ครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามกับโรงเรียนของรัฐ อุปสรรคด้านการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ยังขาดโปรแกรมหรือหลักสูตรที่สนองต่อความต้องการของผู้เรียน อุปสรรคด้านการแบ่งแยกของนักเรียนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม อุปสรรคด้านการขาดหน่วยงานบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชนโดยตรงในพื้นที่และอุปสรรค ด้านการประเมินโดยใช้มาตรฐานเดียว (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2551) จากปัญหาอุปสรรคดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ยากลำบากในการบริหารจัดการในสถานการณ์วิกฤต อย่างไรก็ตามยังมีความพยายามของหลายหน่วยงาน เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งนับเป็นพลังสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีหน่วยงานภายนอกที่ให้ความสำคัญร่วมเป็นกัลยาณมิตรในการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย (สกว.) ซึ่งสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่างจริงจัง

จากความสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยและการพยายามค้นหาคำตอบถึง “การศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับเด็กไทยและสังคมไทยในยุคนี้ควรเป็นอย่างไร” ทั้งในภาพรวมของประเทศและในสังคมที่มีปัญหาพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะออกไป เช่น สังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยเช่นกัน บทความนี้จะนำเสนอสาระสำคัญ 2 ส่วน ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยจะได้เชื่อมโยงหลักสากลสู่สังคมไทย ส่วนที่สอง คือ การจัดการการศึกษาปฐมวัย โดยจะได้กล่าวถึงปรัชญาการศึกษา ทฤษฎีพื้นฐานด้านจิตวิทยาของเด็กปฐมวัย ตลอดจนการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และในส่วนสรุปยังได้นำเสนอตัวอย่างของนวัตกรรมทางการศึกษาปฐมวัยที่ถูกพัฒนาขึ้นจากปัญหาและความต้องการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยและเด็กปฐมวัยเหล่านั้นก็คือ เด็กไทยเช่นกัน ทั้งนี้บทความวิชาการนี้มุ่งหวังให้นักการศึกษาปฐมวัยและผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยทุกระดับได้เห็นภาพรวมของหลักสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อการนำไปสู่การถกเถียง และการอภิปรายทางวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยอย่างกว้างขวางต่อไป

2.1 หลักการสำคัญทางการศึกษาปฐมวัย

หลักการทางการศึกษาปฐมวัย ได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้ตอบสนองต่อหลักการพื้นฐานของพัฒนาการเด็กเป็นสำคัญ โดยสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงกฎเกณฑ์ที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาเด็กไว้คือ พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน พัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งมีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ ด้วยเช่นกัน พัฒนาการจะเกิดขึ้นตามลำดับขั้นความสามารถ ทักษะและองค์

ความรู้จะถูกสร้างขึ้นจากประสบการณ์เดิมของเด็ก อัตราพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะไม่เท่ากันและอัตราของพัฒนาแต่ละด้านก็จะไม่เท่ากันเช่นกัน ประสบการณ์เบื้องต้นของเด็กแต่ละคนมีผลต่อพัฒนาการของเด็กแต่ละคน พัฒนาการของเด็กจะก้าวหน้าไปในทิศทางที่คาดเดาได้ พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นอิทธิพลมาจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เด็กเป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้นเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงทั้งด้านกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ และสร้างความรู้ได้จากโลกที่อยู่รอบตัวพวกเขา พัฒนาการและการเรียนรู้เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่รวมทั้งใจ ทางกายภาพ และสังคมที่เด็กๆ อยู่อาศัย การเล่นเป็นองค์ประกอบสำคัญของพัฒนาการเด็กและขณะเดียวกันก็เป็นตัวสะท้อนถึงพัฒนาการของเด็กเช่นกัน เด็กจะมีความก้าวหน้าของพัฒนาการเมื่อได้รับโอกาสในการฝึกฝนทักษะต่างๆ รวมทั้งการได้มีประสบการณ์ที่เหนือกว่าระดับความสามารถที่จะทำได้ในปัจจุบัน เด็กจะมีวิธีการรับรู้และเรียนรู้ที่แตกต่างรวมทั้งมีวิธีการนำเสนอในสิ่งที่ตนเองรู้ที่แตกต่างกันและเด็กจะมีการพัฒนาและเรียนรู้ได้ดีที่สุดในบริบทของสังคมที่มีความปลอดภัย มีคุณค่าทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (Bredekamp and Copple, 1997 : 10-15)

จากหลักการพื้นฐานของพัฒนาการเด็ก สมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาที่ยังได้ชี้แนะแนวทางในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่จัดให้เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงแปดปี ควรเน้นแนวความคิดเรื่องความเหมาะสมตามธรรมชาติความเจริญของเด็ก คือ ต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก และต้องจัดให้ตอบสนองเด็กเป็นรายบุคคล (สิริมา ภิญโญนนตพงศ์, 2550 : 4)

นอกจากนั้นแล้ว นภเนตร ธรรมบวร (2549 : 41-42) ยังกล่าวถึง รูปแบบของการจัดประสบการณ์หรือการจัดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยต้องไม่อยู่ในรูปแบบของการเร่งรัดเด็กให้เรียนอ่านเขียน และคิดเลขเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามหลักสูตรปฐมวัยที่ดีควรมุ่งส่งเสริมกระบวนการกลุ่มในการแสวงหาความรู้ เปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสสำรวจ แก้ปัญหา และค้นพบสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองทั้งนี้ โดยคำนึงถึงหลักการทั่วๆ ไป คือ เด็กคือ เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการเรียนรู้ และพัฒนาการของตนเอง ดังนั้น เด็กจำเป็นต้องลงมือปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง การเล่น คือ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของเด็กกิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นการเรียนรู้โดยผ่านการเล่น พ่อแม่ คือ ครูคนแรกของเด็ก ดังนั้นความรู้ของพ่อแม่เกี่ยวกับตัวเด็กจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนโรงเรียนอนุบาล คือ เป็นสถานที่สำคัญ สำหรับเด็กในการพัฒนาทัศนคติทักษะ และความรู้และกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนต้องมีความเหมาะสมและมีความหมายกับตัวเด็ก

จากหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่เป็นสากลเมื่อมาสู่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 3,5) ก็ได้กำหนดปรัชญาของหลักสูตรไว้ดังนี้ “การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงห้าปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริม

กระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพภายใต้บริบท สังคม วัฒนธรรม ที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม ” และจากปรัชญาของหลักสูตรนำไปสู่การกำหนดหลักการของหลักสูตร นั่นคือ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุม เด็กปฐมวัยทุกประเภท ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข และประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (2546 : 19,47) ได้กำหนดสาระที่ควรเรียนรู้ไว้ 4 สาระ คือ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคล และสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก ทั้งนี้หลักสูตรยังได้กำหนดคุณลักษณะตามวัย โดยแยกเป็นรายพัฒนาการของแต่ละช่วงวัยเพื่อให้ครูสามารถประเมินผลพัฒนาการได้อย่างเหมาะสม และมีการกำกับติดตามประเมิน และรายงานที่คำนึงถึง ”การจัดการศึกษาปฐมวัยมีหลักการสำคัญในการให้สังคม ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและกระจายอำนาจการศึกษาลงไปยังท้องถิ่นโดยตรงโดยเฉพาะสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นผู้จัดการศึกษาในระดับนี้ ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษาปฐมวัยมีคุณภาพตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเห็นความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุน การวางแผน และดำเนินงานการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาและระบบการประกันคุณภาพที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย สร้างความมั่นใจให้ผู้เกี่ยวข้อง โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กเล็กปฐมวัย ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับและทุกอาชีพ การกำกับดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อนำข้อมูลจากรายงานผลมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

แม้ว่าการศึกษาระดับปฐมวัยจะกระจายไปทุกภูมิภาคของประเทศและมีการนำหลักสูตร การศึกษาปฐมวัยไปใช้อย่างกว้างขวางแต่เด็กไทยในชนบทก็ยังคงห่างไกลกับโอกาสทาง สังคมใน การรับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพจากภาครัฐ โดยเด็กเล็กๆ ส่วนใหญ่เติบโตขึ้นจาก การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวเครือญาติที่ยังผูกพันแน่นแฟ้นในสังคมชนบท และในปัจจุบันนี้ด้วย ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ด้วยความเชื่อ ที่ว่าถ้าเศรษฐกิจพัฒนาทุกอย่างจะพัฒนาตามไปเอง (บุษบง คันติวงศ์, 2546 : 2) ทำให้พ่อแม่ต้องออกไป ทำงานนอกบ้าน มีเวลาให้กับการอบรมเลี้ยงดู ลูกน้อยลง มีครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น และ มีการศึกษาที่พบว่า มีการแยกกันอยู่หรือหย่าร้างมากขึ้น ซึ่งพ่อหรือแม่ที่ต้องดูแลลูกตามลำพังนี้ต้องการ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อดูแลลูกๆ ของตนในขณะที่ต้องไปทำงาน (Essa,2003 :4) ดังนั้น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีบทบาทสำคัญใน สังคมชนบทของไทยในปัจจุบัน โดยการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและ สติปัญญา โดยในปี พ.ศ. 2551 นี้ มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 18,000 แห่ง มีเด็กรวมทั้งสิ้น 842,378 คน มีผู้ดูแลเด็กจำนวน 47,708 คน (เกษม วัฒนชัย, 2551 : 24,32) แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีอยู่ทั่วประเทศ มีบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยหรือผู้ดูแลเด็กอยู่มากมายที่ควร ได้รับการส่งเสริมและพัฒนา และสำคัญที่สุด คือ มีเด็กปฐมวัยเป็นจำนวนมากที่กำลังถูกหล่อหลอมจาก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุปถึงหลักการทางการศึกษาปฐมวัยจึงสามารถกล่าวได้ว่าต้องสามารถตอบสนองต่อ หลักการพื้นฐานของการพัฒนาเด็กเป็นสำคัญโดยที่การนำหลักการทางการศึกษาปฐมวัย มาใช้เพื่อ การพัฒนาเด็กต้องได้อาศัยการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่มีความเหมาะสมซึ่งใน ปัจจุบันในประเทศไทยนอกจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ก็ยังมี กระทรวงมหาดไทย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลการจัด การศึกษาระดับปฐมวัยในทุกภูมิภาคของประเทศไทย

2.2 การจัดการการศึกษาปฐมวัย

การจัดการการศึกษาปฐมวัยเป็นการนำหลักการทางการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติอย่างเป็น รูปธรรม และเป็นการกำกับการดำเนินสถานพัฒนาระดับปฐมวัย ให้มีคุณภาพตามหลักการทางการ ศึกษาปฐมวัย เช่นกัน โดยการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจแนวคิดพื้นฐาน ทางการศึกษาปฐมวัยเนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นที่ในการจัดการศึกษาอย่างมีเหตุผล (สิริมา ภิญาญอนันตพงษ์ , 2550 : 51) โดยการศึกษาแนวคิดพื้นฐานการศึกษาปฐมวัยนั้นต้องเข้าใจปรัชญา การศึกษา ได้แก่ ปรัชญาพิพัฒนนิยม (Progressivism) ที่เชื่อว่าหลักการจัดการศึกษาต้องพัฒนาเด็กด้าน ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และอาชีพ โดยจัดให้เด็กได้เรียนรู้ตามความต้องการ ความถนัด

และคุณลักษณะ สิ่งที่เราควรเป็นประโยชน์สัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสังคมของเด็กมากที่สุด ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Deconstructionism) ซึ่งปรัชญานี้มีความเชื่อว่าหลักการจัดการศึกษาควรเป็นไป เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีและเหมาะสมกว่าและปรัชญาอัตถภาวะนิยม (Existentialism) ซึ่งเชื่อว่าการจัดการศึกษาควรให้สิทธิและโอกาสแก่เด็กที่จะเลือกสรรสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเองมากกว่าที่จะให้ใครมาโอนหรือมอบให้

จากปรัชญาการศึกษาสู่การทำความเข้าใจทฤษฎีพื้นฐานทางด้านจิตวิทยา เพื่อให้ให้นักการศึกษาได้เข้าใจถึงการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก โดยทฤษฎีพื้นฐานด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายของกิเซล ซึ่งเป็นคนแรกที่สนับสนุนและอธิบายทฤษฎีการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็กว่า “การเจริญเติบโตของเด็กทางร่างกาย เนื้อเยื่อ อวัยวะ หน้าที่ของอวัยวะต่างๆ และเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบรอง” แนวคิดของกิเซลทำให้มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับวัดพฤติกรรมเด็กในแต่ละระดับ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม แนวคิดนี้สามารถเชื่อมโยงกับพัฒนาการทางสติปัญญาได้ด้วย โดยทฤษฎีทางสติปัญญาที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ซึ่งเชื่อในความสามารถของมนุษย์ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรงใน 2 ลักษณะ คือ การซึมซับประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างสติปัญญา (Accommodation) ตามสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสมดุลในโครงสร้างความคิดและความเข้าใจ (Equilibration) แนวคิดนี้นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง ในปัจจุบันทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาที่โดดเด่น คือ ทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligence หรือ MT) ของโฮเวอร์ด การ์ดเนอร์ ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกสติปัญญาหรือความสามารถของคนไว้ 9 ประเภท ประกอบด้วย สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) สติปัญญาด้านตรรกและคณิตศาสตร์ (Logical / Mathematics Intelligence) สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual / Spatial Intelligence) สติปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily / kinesissthetic Intelligence) สติปัญญาด้านดนตรี (Musical / Rhythmic Intelligence) สติปัญญาด้านมนุษย์สัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence) สติปัญญาด้านตนหรือการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) สติปัญญาด้านการรักธรรมชาติ (naturalistic Intelligence) และสติปัญญาด้านการดำรงชีวิต (Existential Intelligence)

ทฤษฎีการเรียนรู้ของเจอร์ลอม บรูเนอร์ เป็นทฤษฎีที่สืบสานความคิดจากทฤษฎีของเพียเจต์ โดยเชื่อว่าพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเกิดจากกระบวนการภายในอินทรีย์ (Organism) เน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่อยู่แวดล้อมตัวเด็กทฤษฎีของบรูเนอร์เน้นหลักการกระบวนการคิดซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ข้อ คือ แรงจูงใจ (Motivation) โครงสร้าง (structure) ลำดับขั้นความต่อเนื่อง (sequence) และการเสริมแรง (reinforcement) ส่วนทฤษฎีพัฒนาการด้าน

บุคลิกภาพของซิกมันด์ فروยด์ ก็เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าวัย 5 ปี แรกของชีวิต เป็นวัยที่สำคัญที่สุด และเป็นวัยรากฐานของบุคลิกภาพและบุคคลที่มีความใกล้ชิดเด็กที่สุด คือ แม่ ที่มีอิทธิพลของบุคลิกภาพของเด็กมากที่สุด فروยด์ได้พัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงวัยรุ่น โดยให้ชื่อว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางเพศ (Psychosexual Development) ที่เชื่อว่าพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพของร่างกาย โดยร่างกายจะเปลี่ยนแปลงบริเวณความพึงพอใจเป็นระยะๆ ในช่วงอายุต่างๆ กัน และถ้าบริเวณแห่งความพึงพอใจต่างๆ นี้ได้รับการตอบสนองเต็มที่เด็กจะมีพัฒนาการที่ดีและสมบูรณ์ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ก็จะทำให้เกิดการสะสมปัญหาและแสดงออกเมื่อโตขึ้น ส่วนอีริสันก็ได้พัฒนาการทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพขึ้นด้วยความศรัทธาในงานของ فروยด์ซึ่งเขาได้เน้นความสำคัญของเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ บุคลิกภาพจะสามารถพัฒนาได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละช่วงของอายุประสบสิ่งที่พึงพอใจตามขั้นพัฒนาการต่างๆ ของแต่ละวัยมากเพียงใด

ทฤษฎีการเรียนรู้สังคมของแบนดูรา ก็ได้อธิบายการเรียนรู้ทางสังคมไว้ คือ การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์นั้น มีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเน้นการที่บุคคลเกิดการเรียนรู้โดยการให้ตัวแบบ และทฤษฎีที่อธิบายการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กก็ได้แบ่งระดับความคิดทางจริยธรรมของคนไว้ 3 ระดับในแต่ละระดับแบ่งเป็น 2 ขั้น ซึ่งจากทฤษฎีนี้เด็กปฐมวัยจะอยู่ในขั้นหลบหลีกการลงโทษกล่าวคือ การที่เด็กทำตามพ่อแม่สั่งสอน เพราะเด็กไม่ต้องการถูกลงโทษ ดังนั้นพ่อแม่จึงเป็นตัวแบบที่สำคัญให้เด็กได้เลียนแบบได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นั่นคือ พัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็กขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตนของบิดามารดาเป็นสำคัญ (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, 2550 , : 51-68)

จากปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีพื้นฐานทางจิตวิทยาได้อธิบายทั้งแนวคิดทางการศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์และอธิบายธรรมชาติความเจริญของมนุษย์เป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญสำหรับนักการศึกษาและผู้บริหารสามารถจัดการศึกษาหรือเป็น แนวเส้นทางในการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพตามหลักการของการจัดการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดพื้นฐานทางการศึกษาปฐมวัยเป็นเสมือน แนวเส้นทางในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยใช้การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อการกำกับคุณภาพซึ่งการบริหารการศึกษาปฐมวัยที่หมายถึง “กระบวนการดำเนินงานที่บุคคลต่างๆ ในสถานศึกษานั้น ร่วมกันทำโดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันที่จะช่วยดำเนินงานด้านวิชาการ การเงิน พัสดุและครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ กิจกรรมนักเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์กับชุมชนให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดให้และบังเกิดผลดีนั้นเอง” (เขาวพา เดชะคุปต์, 2542 : 56) และจากความหมายของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ องค์การทางการศึกษาที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยการบริหารจัดการองค์การที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยจึง

เป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินการของสถานศึกษา (เยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 161) โดยมีหลักในการบริหารงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นงานหลักของสถานศึกษาทุกแห่งทุกระดับ ซึ่งความหมายของการบริหารงานวิชาการ คือ การที่ผู้บริหารดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมวิชาการใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษา (ผ่องศรี รัตนสฤติย์, 2535 : 16 อ้างถึงในเยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 208) และการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2523 : 16 อ้างถึงในเยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 208) ดังนั้นการบริหารงานวิชาการในระดับปฐมวัย จึงหมายถึง การจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัยในทุกด้าน

การบริหารงานบุคคลในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของผู้บริหารซึ่ง หมายถึง การปฏิบัติการใช้คนให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีขบวนการต่างๆ ตั้งแต่การสรรหาคนเข้าทำงาน การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนาการพิจารณาความดีความชอบ การปกครอง บังคับบัญชา การดำเนินการทางวินัย การให้พ้นจากงานและการดูแลบุคคลให้มีความสุขความพอใจในการทำงาน (เยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 213) การบริหารงานธุรการและการเงินในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เป็นเสมือนส่วนที่คอยประสานงานหรือสนับสนุนให้ งานต่างๆ มีความราบรื่น ซึ่งงานธุรการครอบคลุมงานสำคัญๆ 9 เรื่อง คือ งานสารบรรณ งานการเงิน งานการจัดทำงบประมาณ งานจัดหา ควบคุม พัสดุ ครุภัณฑ์ งานทะเบียนนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานประชาสัมพันธ์ งานรักษาความปลอดภัย และงานควบคุมบุคลากรอื่นในโรงเรียน (พนัส หันนาคินทร์ อ้างถึงใน เยาพา เดชะคุปต์และคณะ , 2550 : 217) การบริหารงานกิจการนักเรียนซึ่งกูด (Good, 1973, p.563 อ้างถึงในเยาพา เดชะคุปต์และคณะ, 2550 : 225) ได้ให้ความหมายไว้ คือ เป็นการบริหารของสถาบันแก่นักเรียนนักศึกษา ทั้งรายบุคคล กลุ่มไทยให้คำปรึกษาการบริการ และสวัสดิการ เบอร์ดี้ (Berdie, 1971 อ้างถึงใน เยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 225) ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียนไว้ว่างานที่นำความรู้และหลักการวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ จิตวิทยาและสังคมวิทยามาผสมผสานกัน และประยุกต์ใช้กับนักเรียนนักศึกษา ดังนั้นงานกิจการนักเรียนจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนทั้งสิ้น ซึ่งงานกิจการนักเรียนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นงานจัดบริการสวัสดิการการควบคุมดูแล ซึ่งจะช่วยพัฒนาเด็กให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา (เยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 226) และด้านสุดท้ายของการบริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ การบริหารสภาพแวดล้อมในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดเนื้อที่ วัสดุ อุปกรณ์ มวลประสบการณ์ ตลอดจนความสำคัญของบุคคลในสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกัน เพื่อให้ได้สภาพแวดล้อมที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาเด็กตามที่สถานศึกษากำหนดไว้ (เยาพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 : 208-242) การบริหาร

จัดการสถานศึกษาปฐมวัยเป็นการบริหารจัดการงานวิชาการควบคู่กับงานกิจการนักเรียนเป็นหลักโดยมีงานด้านธุรการ บุคลากร และการจัดสภาพแวดล้อมเป็นงานสนับสนุนงานวิชาการที่นับเป็นหัวใจของการบริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

โดยสรุปแล้วการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจึงเป็นการนำเอาปรัชญาการศึกษา และทฤษฎีทางพื้นฐานจิตวิทยาของเด็กปฐมวัยมาใช้เป็นแนวเส้นทางในการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพครอบคลุมภาระงานด้านวิชาการที่เป็นหัวใจหลัก ด้านบุคลากร ด้านธุรการ ด้านกิจการนักเรียน และด้านสภาพแวดล้อมในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งในปัจจุบันนี้ผู้บริหารต้องสามารถทำงานร่วมกันระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน ในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ

ขณะที่เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่เติบโตขึ้นท่ามกลางการดูแลเอาใจใส่จากผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวทั้งพ่อแม่และครู ยังมีเด็กปฐมวัยอีกส่วนหนึ่งในสังคมไทยที่เติบโตขึ้นอย่างแร้นแค้น ขาดทั้งความรัก และโอกาสทางสังคม รวมทั้งยังมีเด็กปฐมวัยที่เติบโตขึ้นท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมและท่ามกลางความขัดแย้งและอคติ ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นชีวิตของเด็กปฐมวัยในภาพรวมของสังคมไทย และในปัจจุบันสถานการณ์ความเสี่ยงและความอ่อนแอในสถาบันครอบครัวและสังคมกำลังบีบคั้นเข้ามาทำลายความสะอาดสดใสเต็มไปด้วยพลังชีวิตของเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ยาเสพติด การละเมิดทางเพศ เกมคอมพิวเตอร์และเชื้อโรค เหยื่อ คือ เด็ก โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยที่มือเล็ก ๆ ไม่สามารถปกป้องตนเองได้ การจัดการศึกษาเป็นความหวังของการพลิกฟื้นสถานการณ์นี้ เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือขึ้นามนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ดังนั้นการจัดการการศึกษาระดับปฐมวัย จึงไปสู่เป้าหมายของการให้เด็กเป็นผู้มีอิสระทางความคิดสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Construct Knowledge) ซึ่งในปัจจุบันมีความพยายามของนักการศึกษาในการแสวงหา แนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีความเหมาะสมกับบริบทและปรากฏการณ์ปัจจุบันของสังคมไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ดังเช่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเงื่อนไขทางภาษาที่แตกต่างเป็นความยากลำบากที่ครูต้องเผชิญ ดังนั้นได้มีการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กปฐมวัย โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน” โดยทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กปฐมวัยจากกลุ่มวัฒนธรรมหลักสามกลุ่ม คือ เด็กไทยถิ่นใต้ เด็กไทยมุสลิมภาคใต้ และเด็กไทยเชื้อสายจีนภาคใต้ ซึ่งอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้อาศัยหลักการสำคัญ คือ การเคารพในคุณค่าและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก การให้เด็กเรียนรู้ภาษาจากประสบการณ์ทางภาษาที่มีความหมายและการใช้วรรณกรรมชุมชนและวรรณกรรมของชาติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้กับเด็กปฐมวัย (เกสรี ลัดเลีย, 2546 :11) และยังมีรายงานการวิจัยเบื้องต้นของโครงการวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยเป็นสื่อกรณีการจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษาไทย-มลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่สี่

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งทดลองนำร่องใน 4 โรงเรียนนำร่องในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในระยะเวลา 9 ปี (2550-2558) เริ่มตั้งแต่ชั้นปฐมวัยถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ผลที่ได้จากการวิจัยที่สำคัญ คือ รูปแบบวิธีการจัดระบบการศึกษาตามแนวทางทวิภาษาที่ใช้ภาษาท้องถิ่นร่วมกับภาษาราชการอย่างเต็มรูปแบบเป็นครั้งแรกในประเทศไทยถือเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นรูปธรรม (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2551 : 5-8)

จากเงื่อนไขความแตกต่างของด้านภาษาของเด็กปฐมวัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้สะท้อนให้เห็นการเป็นอยู่ของเด็กที่อยู่ร่วมกันในลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนั้น เงื่อนไขที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันประการหนึ่ง คือ การยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่นซึ่งเป็นที่มาของโครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความอดทน อดกลั้น โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานสำหรับเด็กปฐมวัยในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดยะลา” โดยรูปแบบการสอนนี้อยู่บนพื้นฐานแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม (Multiculture Education) และได้กำหนดให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้เกี่ยวกับความอดทน อดกลั้น หรือขันติธรรม (Tolerance) เพื่อการอยู่ร่วมกันผ่านหัวเรื่องในการเรียนรู้ คือ “เรื่องราวของเราทุกคน” ประกอบด้วย 3 หัวเรื่องย่อย คือ “เราคือคนพิเศษ” “การเปลี่ยนแปลง” และ “สังคมห้องเรียน” ซึ่งได้ใช้วรรณกรรมของชาติ ชุมชนและครอบครัวในการถ่ายทอดแนวคิดในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งการมีวัฒนธรรมหลากหลายแต่มิได้พยายามครอบงำซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นเพียงการยอมรับและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันเท่านั้น (เกสรี ลัดเลีย, 2552 : 13-14)

จากการศึกษาวิจัยเพื่อตอบคำถามของแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาปฐมวัย ในแต่ละสังคมแต่ละบริบทและแต่ละปรากฏการณ์ทางสังคมนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงปรัชญาการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานทางจิตวิทยาและหลักการทางการศึกษาที่เป็นสากลสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาในสังคมไทย เป็นแนวทางที่นักการศึกษาโดยเฉพาะนักบริหารการศึกษาควรให้ความสำคัญและผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรมในทุกพื้นที่ทุกภูมิภาคในประเทศไทย เพื่อตอบคำถามสังคมในส่วนของการจัดการการศึกษาเพื่อเตรียมเมล็ดพันธุ์มนุษย์ทั้งดงามและมีคุณภาพให้กับสังคม

3. แนวคิดและทฤษฎีสันติศึกษาและการศึกษาพหุวัฒนธรรม

แนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่มาจากแนวคิดพหุวัฒนธรรม Multicultural หรือ พหุสังคม Multisocial ซึ่งแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมนี้ ถูกนำไปใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาในชุมชนที่มีลักษณะ พหุวัฒนธรรม ทั้งที่มีหลายกลุ่มวัฒนธรรมอยู่ร่วมกัน ดังเช่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ประกอบไปด้วย กลุ่มวัฒนธรรมไทยมุสลิมภาคใต้ไทยถิ่นใต้ และไทยเชื้อสายจีนที่ต้องเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และเรียนรู้การอยู่ร่วมกับคนไทยกลุ่มต่างๆ ในฐานะของความเป็นคนไทยโดยมีวัฒนธรรมไทยกลางเป็นวัฒนธรรมหลักประจำชาติ นอกจากนี้ยังมีชุมชนที่มีลักษณะที่เป็นชนกลุ่มน้อย ดังเช่น ชาวเล ชาวเขา ชาวชาไก หรือแม้กระทั่งกลุ่มเด็กพิเศษ เด็กด้อยโอกาส

ประเภทต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมตามวิถีชีวิตของตนเองมีภาษาที่ใช้สื่อสารภายในกลุ่มของคนที่ต้องเรียนรู้การอยู่ร่วมกับคนอื่นๆ ในประเทศไทย โดยมีวัฒนธรรมไทยกลางเป็นวัฒนธรรมหลักของประเทศเช่นกัน

3.1 ความหมายและแนวคิดของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม

คอร์ตเตส (Cortes,1996,p.1) กล่าวว่า “การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม” หมายถึง กระบวนการที่ครูได้ช่วยเตรียมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้อยู่ด้วยความเข้าใจ มีความร่วมมือ ร่วมใจกันมองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงในการพึ่งพาอาศัยกัน ความเสียสละและยุติธรรม การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น ไม่ได้ต้องการนำไปสู่ความแตกแยก การพัฒนาความเข้าใจกัน การพึ่งพาอาศัยระหว่างกลุ่มคน โดยอาศัยการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการแบ่งแยกทางสังคมนั้น เกิดจากการขาดพิจารณาของคนที่การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจำเป็นสำหรับทุกโรงเรียน ไม่ใช่เพียงโรงเรียนที่มีเด็ก และ/หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมเท่านั้น เพราะทั้งนักเรียน และทุกๆ คนจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชาติเดียวกัน เพื่อความเข้าใจกันและพึ่งพาอาศัย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ขยายขอบเขตของความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากสิ่งที่ใกล้ชิดออกไปสู่สิ่งที่ไกลตัว

โรงเรียนทุกโรงเรียนจำเป็นต้องมีการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะถ้านักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไม่ได้เรียนรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากกิจกรรมของโรงเรียน ก็เรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากภายนอกในสังคม ซึ่งทุก ๆ คนจะได้ประสบกับความหลากหลายของมนุษย์ตลอดชีวิต ดังที่ชาวไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนเอง จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม (Multiculture Education) เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนและชุมชน

แบงค์ส และแบงค์ (Banks and Banks,1994, p.1) ได้ให้ความหมายของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมไว้ว่า การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา และเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อที่จะเปลี่ยนโครงสร้างสถาบันการศึกษา เพื่อให้นักเรียนแต่ละเพศ นักเรียนพิเศษ นักเรียนกลุ่มเชื้อสายต่างๆ กลุ่มสีผิว กลุ่มวัฒนธรรมทั้งหลายได้มีความเสมอภาคกันในด้านความสำเร็จในการเรียน

สรุปได้ว่า การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งให้ทุกคนยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่นๆ มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมตนเอง และภาคภูมิใจที่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆ และรู้จักการเลือกใช้ความรู้ให้เหมาะสม

3.2 เป้าหมาย

3.2.1 เป้าหมายของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมตามแนวคิดของเบรูธ และแมนนิง (Baruth and Manning, 1992, p.42) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของพหุวัฒนธรรมที่ควรทำให้คนทุกคนคำนึงถึงถึงสิ่งเหล่านี้ คือ

- 1) สำนึกเข้าใจ และยอมรับนับถือในธรรมชาติของความแตกต่างและคล้ายคลึงในระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ
- 2) รู้ถึงความแตกต่างที่มีอยู่ภายในครอบครัวต่างๆ ที่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม
- 3) พัฒนาเจตคติที่ดีต่อเชื้อสายของบุคคล ยอมรับและใช้ภูมิหลังทางวัฒนธรรมเป็นแรงจูงใจเกื้อหนุนให้มีความสำคัญต่อสังคม
- 4) จัดและพัฒนาประสบการณ์ที่เหมาะสมที่จะช่วยให้เด็กๆ มีการพัฒนาที่ดีขึ้นทั้งด้านทักษะความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในสังคมที่มีเชื้อสายและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

3.2.2 เป้าหมายของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมตามระดับการพัฒนานักเรียนของทฤษฎีการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมของแบงค์ (Banks, 1994, p.58) ที่กล่าวไว้ 6 ระดับ ดังนี้

- 1) ระดับที่ 1 กลุ่มหลังวัฒนธรรมตนเอง ปฏิเสธวัฒนธรรมอื่น
- 2) ระดับที่ 2 กลุ่มหลังวัฒนธรรมอื่น ปฏิเสธวัฒนธรรมตนเอง
- 3) ระดับที่ 3 ยอมรับและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเอง
- 4) ระดับที่ 4 ยอมรับและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น
- 5) ระดับที่ 5 สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและแสดงออกถึงความเป็นของชาติของตน
- 6) ระดับที่ 6 สะท้อนความเป็นชาติของตนและมนุษยโลก

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม เป็นการนำพาผู้เรียนไปสู่สังคมสมานฉันท์ที่เป็นสังคมแห่งการถักทอพลังของความแตกต่างสู่การปรองดองประสานกลมกลืนกันของคนทุกคน

3.2.3 ลักษณะและรูปแบบการสอนของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม

- 1) ลักษณะการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม

แบงก์ส (Banks, 1994, p.60) กล่าวว่าการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่เน้นให้กลุ่มคนในวัฒนธรรมหลักยอมรับในความแตกต่างของบุคคลอื่น (Enlightening Power Group Model) และรูปแบบที่เน้นให้กลุ่มคนในวัฒนธรรมย่อยเข้าใจตนเองในบริบททางสังคมของตนเอง และวัฒนธรรมหลัก (Share Power Model) และได้กล่าวถึงการศึกษามิติต่างๆ ดังต่อไปนี้

มิติที่ 1 การบูรณาการเนื้อหา เป็นการปฏิบัติที่ครูใช้ตัวอย่างและเนื้อหาจากหลายๆ วัฒนธรรมและกลุ่มคนหลายๆ กลุ่ม เพื่อแสดงมโนทัศน์ หลักการ ทฤษฎี ความเห็นในวิชาเรียน และแบบฝึกหัด

มิติที่ 2 กระบวนการสร้างความรู้ เป็นกระบวนการที่ครูช่วยให้นักเรียนเข้าใจ รับรู้ จำ เปรียบเทียบ ประเมินค่า เพื่อค้นหา แสวงหา พิจารณา และตัดสินใจที่จะสรุปความหมายทางวัฒนธรรม

มิติที่ 3 การสอนที่ให้โอกาสอย่างเสมอภาค เป็นการสอนที่ครูปรับปรุงการสอนของครูให้สูงขึ้นเป็นการสอนที่มีหลากหลายรูปแบบ

มิติที่ 4 การลดอคติ เป็นมิติที่จะช่วยอธิบายลักษณะของทัศนคติที่มีต่อเชื้อชาติ และกลวิธีของนักเรียนที่สามารถช่วยให้เด็กได้พัฒนาเจตคติ และค่านิยมแบบประชาธิปไตยเพิ่มสูงขึ้น

มิติที่ 5 อำนาจของวัฒนธรรมและโครงสร้างของสังคม เป็นมิติที่กล่าวถึงการเป็นกลุ่มและการบอกความเป็นเชื้อชาติ จะช่วยสนับสนุนการมีส่วนร่วมและสนับสนุนความไม่ได้สัดส่วนในผลสัมฤทธิ์กับการปฏิสัมพันธ์ของทีมงาน และนักเรียนระหว่างชนกลุ่มน้อยและเชื้อชาติ ซึ่งองค์ประกอบที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างขึ้นในวัฒนธรรมของโรงเรียนเพื่อให้พลังของนักเรียนจากหลากหลายเชื้อชาติ ชนกลุ่มน้อยและวัฒนธรรมกลุ่มต่างๆ เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า ลักษณะของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม ที่มีความเหมาะสมในการนำไปใช้มากที่สุด คือ รูปแบบที่เน้นให้คนกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเข้าใจตนเองในบริบททางสังคมของตนเองและวัฒนธรรมหลัก แต่ขณะเดียวกันกลุ่มคนในวัฒนธรรมหลักก็ต้องยอมรับในความแตกต่างของบุคคลอื่นด้วยเช่นกัน

2) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนตามแนวคิดของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม

2.1) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนฯ แบบพหุวัฒนธรรม ตามแนวคิดของเบรูธ และ แมนนิง (Baruth and Manning, 1992, p. 51) มีดังนี้

2.1.1) รูปแบบการสอน ประกอบด้วย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางวัฒนธรรมต่างๆ ในองค์กรมากกว่าที่จะกล่าวถึงข้อเท็จจริงที่แยกออกเป็นส่วนๆ

2.1.2) รูปแบบการสอนจะเน้นวัฒนธรรมร่วมสมัยให้มากเท่ากับวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์

2.1.3) รูปแบบการสอนควรจะเป็นผลรวมของความพยายามของการนำวัฒนธรรมต่างๆ ให้แพร่กระจายในทุกกิจกรรมและทุกวันที่นำรูปแบบการสอนไปใช้

2.1.4) รูปแบบการสอนควรทำให้มั่นใจว่าไม่มีการถือเพศหนึ่งเพศใดเป็นสำคัญ

2.1.5) รูปแบบการสอนควรจะยอมรับลักษณะการศึกษาในสังคมสองภาษา และทักษะทางการศึกษาที่ถูกต้องต่อสังคมที่มีภาษาหลากหลาย

2.1.6) รูปแบบการสอนและแนวคิดต่างๆ ควรจะตั้งอยู่บนภูมิหลังและประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก

3) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนแบบพหุวัฒนธรรม ตามแนวคิดของบูซบงตันติวงศ์ (Boos bong Tantiwong, 1998, p.2) ที่กล่าวว่า หลักสูตรการศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็นหลักสูตรที่ช่วยเหลือนักเรียนให้ได้รับรู้เจตคติและทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติจริงอย่างบังเกิดผลสำเร็จภายในวัฒนธรรมของชาติ วัฒนธรรมย่อยของตัวนักเรียนเอง และระหว่างวัฒนธรรมย่อยอื่นๆ เด็กต้องการพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเอง สะท้อนออกมาจากความละเอียดอ่อนประณีต ซึ่งสมดุลกันระหว่างเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของชาติและของโลกทั้งหมด

4) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนแบบพหุวัฒนธรรม ตามแนวคิดของแบงค์ส (Banks, 1994, p.116-118) ซึ่งได้กำหนดแนวของประเด็นคำถามให้ตรวจสอบรูปแบบการสอน ดังนี้

4.1) ความหลากหลายทางเชื้อสายและวัฒนธรรมอยู่ในสภาพแวดล้อมของการสอนในรูปแบบการสอนหรือไม่

4.2) รูปแบบการสอน ได้ส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางบวกระหว่างสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์ เชื้อสายและวัฒนธรรมหรือไม่

4.3) บุคลากรที่เกี่ยวข้องในรูปแบบการสอน (ผู้บริหาร ครู วิทยากร ผู้ปกครอง ผู้สนับสนุนการสอนอื่นๆ) มีลักษณะที่มีความหลากหลายทางเชื้อสาย และวัฒนธรรมหรือไม่

4.4) รูปแบบการสอน ได้สะท้อนถึงรูปแบบการเรียนรู้ตามเชื้อสายของนักเรียนในโรงเรียนนั้น ๆ หรือไม่

4.5) รูปแบบการสอน จัดโอกาสที่ต่อเนื่องเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาการรู้จักตนเองได้ดีขึ้นหรือไม่

4.6) รูปแบบการสอน ช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจความเป็นองค์รวมของประสบการณ์กลุ่มต่างๆ ทางเชื้อสายและวัฒนธรรมหรือไม่

4.7) รูปแบบการสอน แสดงถึงค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมที่ส่งเสริมความแตกต่างทางเชื้อสายและวัฒนธรรมหรือไม่

4.8) รูปแบบการสอน ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการคิด และการตัดสินใจ ทักษะในการมีส่วนร่วมในสังคมและความรู้สึกจำเป็นต่อการเป็นพลเมืองดีหรือไม่

4.9) รูปแบบการสอนพหุวัฒนธรรม เข้าใจขอบเขต ลำดับเหตุการณ์และแสดงภาพรวมของกลุ่มเชื้อสาย และวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการสอนหรือไม่

4.10) รูปแบบการสอน มีการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นจริงทางสังคม และคงเงื่อนไขของกลุ่มเชื้อสายด้วยความหลากหลายทางเชื้อสายไว้หรือไม่

4.11) รูปแบบการสอน วิธีการแบบสหวิทยาการ และพหุวิทยาการ ได้ถูกนำไปใช้ในการออกแบบรูปแบบการสอนหรือไม่

4.12) รูปแบบการสอน ได้ใช้วิธีการของการศึกษาเปรียบเทียบในการเรียนเกี่ยวกับกลุ่มเชื้อสายชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมหรือไม่

4.13) รูปแบบการสอน ได้ช่วยเหลือให้เด็กมีมุมมองในการตีความเหตุการณ์ สถานการณ์และเกี่ยวกับความขัดแย้ง จากความแตกต่างทางด้านเชื้อสายและวัฒนธรรมหรือไม่

4.14) รูปแบบการสอน ได้ให้แนวคิด และอธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการของรูปแบบการสอนซึ่งนำไปสู่การเป็นสังคมที่หลากหลายหรือไม่

4.15) โรงเรียน มีการเตรียมโอกาสสำหรับนักเรียนในการมีส่วนร่วมกับการประสบการณ์ทางสุนทรียภาพของกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเชื้อสาย ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมหรือไม่

4.16) รูปแบบการสอน ได้สร้างโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาวรรณกรรมอย่างเต็มรูปแบบ โดยใช้ภาษาอย่างน้อย 2 ภาษา หรือไม่

4.17) รูปแบบการสอน นำทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่นมาใช้มากที่สุดหรือไม่

4.18) กระบวนการประเมิน สะท้อนให้เห็นเชื้อสาย และวัฒนธรรมในชุมชนของเด็กหรือไม่

4.19) โรงเรียนนำความก้าวหน้าทางกระบวนการประเมินเป้าหมายวิธีการ และวิธีการใช้สื่ออุปกรณ์ ถูกนำมาใช้ในเทคนิคการสอนเกี่ยวกับเชื้อสาย และวัฒนธรรมหรือไม่

จากรูปแบบการสอนตามแนวคิดของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม ที่ได้กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่าการพิจารณารูปแบบการสอนใดๆ ว่าพัฒนาบนฐานแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมหรือไม่ ต้องการพิจารณาตั้งแต่ปรัชญา หลักการ เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อการจัดสภาพแวดล้อม บทบาทครู และการประเมินผลที่ต้องสะท้อนการยอมรับและเห็นคุณค่าในความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3.2.4 ความอดทน อดกลั้น

ความอดทน อดกลั้น (Tolerance) ประกอบไปด้วยคุณธรรม จริยธรรมย่อยหลายประการ จำแนกได้ดังนี้

- 1) ความตระหนักในสัญชาติ เชื้อชาติ
- 2) ความยุติธรรม
- 3) มิตรภาพ
- 4) ความไม่มีอคติ
- 5) ความตระหนักต่อคุณค่าของคนทุกคน
- 6) บทบาทหน้าที่ และวินัยในห้องเรียน
- 7) ความสูญเสีย
- 8) ความแตกต่างระหว่างครอบครัว
- 9) ความแตกต่างระหว่างเพศ
- 10) ความเหมือน ความต่าง
- 11) วีรบุรุษ
- 12) การเล่นและการทำงาน
- 13) โลกแห่งความเท่าเทียม
- 14) วิสัยทัศน์ใหม่

4. แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดทางการศึกษา

การพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาเพื่อใช้ในระบบสารสนเทศจะต้องใช้หลักเหตุผลเพื่อกำหนดคำนิยามของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นว่ามีความหมายอย่างไร มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงปรากฏการณ์เรื่องใด โดยทั่วไปวิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้มีอยู่ 2 วิธี (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2537) คือ

1. เป็นการจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสภาวะที่ต้องการแสดง โดยยึดหลักเหตุผลทางทฤษฎี แล้วดำเนินการจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรเหล่านั้นตามหลักเกณฑ์ เพื่อสังเคราะห์ตัวแปรขึ้นเป็นตัวบ่งชี้
2. เป็นการสร้างตัวบ่งชี้โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ที่นำมาวิเคราะห์ แล้วจัดกลุ่มตัวแปรโดยใช้หลักเกณฑ์ทางสถิติเป็นพื้นฐานในการสร้างตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

ในส่วนของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ นั้น นางลักขณ์ วิรัชชัย (2541) ได้กล่าวว่ามีขั้นตอนคล้ายกับขั้นตอนในกระบวนการวัดตัวแปรแต่มีขั้นตอนเพิ่มมากขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับการรวมตัวแปรเข้าเป็นตัวบ่งชี้ และตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นโดยกำหนดให้กระบวนการพัฒนา ตัวบ่งชี้มีทั้งหมด 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Statement of Purposes)

ขั้นตอนแรกของการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ นักวิจัยต้องกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ในเรื่องอะไร และอย่างไร

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2541) ได้ให้ตัวอย่างเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษา คือ เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นให้ได้ตัวบ่งชี้การศึกษาที่จะนำไปใช้ประโยชน์ที่สำคัญ 3 ประการคือ การบรรยายสภาพของระบบการศึกษา การแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาและการเปรียบเทียบระบบการศึกษากับเกณฑ์ รวมทั้งเปรียบเทียบระหว่างระบบการศึกษา การใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้การศึกษาทั้งสามประการนี้ทำโดยมีวัตถุประสงค์ในการบริหาร การพัฒนาและการวิจัยการศึกษาในด้านต่างๆ ที่สำคัญรวม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์การศึกษา ด้านการกำกับและการประเมินระบบการศึกษา ด้านการจัดลำดับและจำแนกประเภทระบบการศึกษา ทั้งที่เป็น การจำแนกประเภทภายในชาติและนานาชาติ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการศึกษา ทั้งการวิจัยเพื่อศึกษาสัมพันธ์ระหว่างระบบการศึกษากับระบบอื่นๆ ในสังคม ด้านการแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ (Accountability) และการประกันคุณภาพ (Quality Assurance) ของหน่วยงานในระบบการศึกษา และด้านการกำหนดเป้าหมายระยะสั้นที่ตรวจสอบได้ ตามแนวคิดและหลักการประเมินผลระบบการศึกษาแบบใหม่ โดยทั่วไปตัวบ่งชี้การศึกษาที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ต่างกัน เช่น ตัวบ่งชี้การศึกษาที่พัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ควรเป็นตัวบ่งชี้อิงตน (Self-Referenced Indicators) และสารสนเทศที่มีความเฉพาะเจาะจงตามเป้าหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติซึ่งจะใช้เปรียบเทียบระบบการศึกษาในปีที่ประเมินกับระบบการศึกษาในปีที่เริ่มใช้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาตินั้นได้ ในขณะที่ตัวบ่งชี้การศึกษาที่พัฒนาเพื่อใช้จัดจำแนกระบบการศึกษาของประเทศต่างๆ หลายประเทศควรเป็นตัวบ่งชี้การศึกษาประเภทอิงกลุ่ม (Norm-Referenced Indicators) และมีความเป็นกลางสูงที่ทุกประเทศสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันและเปรียบเทียบได้เป็นต้นด้วย เหตุนี้นักวิจัยที่ต้องการพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาจึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาให้ชัดเจนว่าพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาไปใช้ประโยชน์ทำอะไร และเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานอย่างไร การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาที่ชัดเจนย่อมส่งผลให้ได้ตัวบ่งชี้การศึกษาที่สูง และเป็นประโยชน์เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ขั้นที่ 2 การนิยามตัวบ่งชี้ (Definition)

การนิยามตัวบ่งชี้มีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้เพราะนิยามตัวบ่งชี้ที่กำหนดขึ้นนั้นจะเป็นตัวชี้ว่าวิธีการที่จะใช้ในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ เนื่องจากตัวบ่งชี้หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วยตัวแปรย่อยๆ รวมกันเพื่อแสดงสารสนเทศของระบบหรือคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ ดังนั้นในขั้นตอนการนิยามตัวบ่งชี้ นอกจากจะเป็นการนิยามในลักษณะเดียวกันกับนิยามตัวแปรในการวิจัยทั่วไปแล้วนักวิจัยต้องกำหนดด้วยว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และจะรวมตัวแปรย่อยอะไร การนิยามตัวบ่งชี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. การกำหนดกรอบความคิดหรือการสร้างความคิด (Conceptualization) โดยการนิยามในส่วนนี้เป็นการให้ความหมายคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้โดยการกำหนดรูปแบบ หรือโมเดลแนวคิด (Conceptual Model) ของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ก่อนว่ามีส่วนประกอบแยกย่อยเป็นกี่มิติ (Dimension) และกำหนดว่าแต่ละมิติประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

2. การพัฒนาตัวแปรส่วนประกอบหรือตัวแปรย่อย (Development of Component Measures) และการสร้างและการกำหนดมาตรา (Construction and Scaling) การนิยามในส่วนนี้เป็นการกำหนดนิยามปฏิบัติการตัวแปรย่อยตามโมเดลแนวคิด และการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ การกำหนดนิยามตัวบ่งชี้ประกอบด้วยการกำหนดรายละเอียด 3 ประการ คือ

2.1 การกำหนดส่วนประกอบ (Component) หรือตัวแปรย่อย (Component Variables) ของตัวบ่งชี้ โดยนักวิจัยต้องอาศัยความรู้จากทฤษฎีและประสบการณ์ศึกษาตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ (Relate) และตรง (Relevant) กับตัวบ่งชี้แล้วตัดสินใจคัดเลือกตัวแปรย่อยเหล่านั้นว่าจะใช้ตัวแปรย่อยจำนวนเท่าใด ใช้ตัวแปรประเภทใดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

2.2 การกำหนดวิธีการรวม (Combination Method) ตัวแปรย่อยเหล่านั้นว่าจะใช้ตัวแปรย่อยให้ได้ตัวบ่งชี้ ซึ่งโดยทั่วไปทำได้ 2 แบบ จอห์นสตัน (Johnston, 1981)

2.2.1 การรวมเชิงบวก (Additive) มีแนวคิดที่ว่า ตัวแปรแต่ละตัวสามารถทดแทนหรือชดเชยกันได้ด้วยตัวแปรตัวหนึ่ง ซึ่งทำให้ตัวบ่งชี้มีค่าไม่เปลี่ยนแปลงดังสมการ

$$\begin{aligned} I &= V_1 + V_2 \\ \text{เมื่อ } I &= \text{ตัวบ่งชี้} \\ V_1 &= \text{ตัวแปรที่ 1} \\ V_2 &= \text{ตัวแปรที่ 2} \end{aligned}$$

วิธีรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยการบวก มักจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่ต้องการวัดตั้งแต่สองระบบขึ้นไปว่ามีความแตกต่างกันกี่หน่วยในเรื่องที่แสดงและมักนิยามเสนอค่าตัวบ่งชี้ที่ได้มาจากสมการต่างๆ ตามวิธีการรวมตัวแปร ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 วิธี ดังนี้

วิธีที่ 1 การสังเคราะห์ตัวแปรด้วยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิตของตัวแปรองค์ประกอบ ซึ่งมี 2 กรณี ดังสมการต่อไปนี้

ก. เมื่อกำหนดตัวแปรแต่ละตัวมีค่าน้ำหนักเท่ากัน

$$I = (V_1 + V_2 + V_3 + \dots + V_4) / n$$

ข. เมื่อกำหนดตัวแปรแต่ละตัวมีค่าน้ำหนักต่างกัน

$$I = (W_1 + V_1 + W_2 + V_2 + W_3 + V_3 + \dots + W_4 + V_4) / W_i$$

โดย W_i คือ ค่าน้ำหนักรวมของตัวแปรจำนวนเท่ากับ n

n คือ จำนวนตัวแปร

วิธีที่ 2 เมื่อสังเคราะห์ตัวแปร โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์แล้วนำมาจัดกลุ่มโดยใช้หลักเกณฑ์ทางสถิติ เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เขียนสมการได้ดังนี้

$$\begin{array}{lll}
 I & = & (W_1+Z_1+ W_2+Z_2+ W_3+Z_3++ W_4+Z_4)/i \\
 \text{โดยที่ } I & = & \text{ดัชนีรวม} \\
 W_1 & = & \text{ค่าน้ำหนักตัวประกอบของตัวแปร} \\
 Z_1 & = & \text{คะแนนมาตรฐานของตัวแปร} \\
 \text{โดยที่ } Z & = & (X - \bar{X})/SD
 \end{array}$$

การรวมตัวแปรทั้ง 2 วิธีนี้ จะสังเกตเห็นว่า วิธีที่ 1 จะเป็นการรวมตัวแปร ซึ่งมีการกำหนดน้ำหนักของตัวแปร โดยผู้วิจัยหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งนิยามกำหนดให้ตัวแปรแต่ละตัวมีน้ำหนักทั้งเท่ากันและไม่เท่ากัน ซึ่งอาจได้จากวิธีการตอบแบบสอบถามอย่างง่าย หรือการใช้เทคนิคเดลฟายสอบถามส่วนการกำหนดน้ำหนักตัวแปรตามวิธีที่ 2 นั้นมีความแตกต่างจากวิธีที่ 1 คือ ไม่สามารถกำหนดล่วงหน้าก่อนได้ กำหนดหลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้วเท่านั้น

2.2.2 การรวมแบบทวีคูณ (Multiplicative) มีข้อตกลงเบื้องต้น คือ การเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของอีกตัวแปรหนึ่ง ไม่อาจทดแทนหรือชดเชยกันได้ กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจะมีค่าสูงได้ก็ต่อเมื่อตัวแปรองค์ประกอบทุกตัวมีค่าสูงทั้งหมดและตัวแปรองค์ประกอบแต่ละตัวจะต้องเสริมซึ่งกันและกัน จึงจะส่งผลต่อค่าตัวบ่งชี้ดังสมการ

$$\begin{array}{lll}
 I & = & V_1+V_2 \\
 \text{เมื่อ } I & = & \text{ตัวบ่งชี้} \\
 V_1 & = & \text{ตัวแปรที่ 1} \\
 V_2 & = & \text{ตัวแปรที่ 2}
 \end{array}$$

การรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยวิธีการรวบรวมแบบทวีคูณนี้ มักจะใช้เมื่อต้องการเปรียบเทียบระบบตั้งแต่ 2 ระบบขึ้นไป ว่าระบบหนึ่งมีค่าตัวบ่งชี้สูงกว่าอีกระบบหนึ่งอยู่ที่เท่า หรือคิดเป็นร้อยละเท่าไร

2.3 การกำหนดน้ำหนัก (Weight) การรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ นักวิจัยต้องกำหนดน้ำหนักแทนความสำคัญของตัวแปรย่อยแต่ละตัวในการพัฒนาตัวบ่งชี้ วิธีการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อย ทำได้ 2 วิธี คือ

2.3.1 กำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรให้เท่ากัน (Equal Weight)

2.3.2 การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรให้ต่างกัน (Differential Weight) สำหรับการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรให้ต่างกันนั้น อาจใช้วิธีการพิจารณาตัดสินใจโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment) วิธีวัดความสำคัญของตัวแปรนั้น โดยพิจารณาจากเวลา (Time Taken) หรือค่าใช้จ่าย (Cost) ของการกระทำกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้น หรือวิธีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติก็ได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

วรรณิ แคมเกตุ (2540) 1) วิธีการพิจารณาตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment) เป็นการพิจารณาลงความเห็นในหมู่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษานั้นๆ แต่ละคนเสนอค่าน้ำหนักของตัวแปร แล้วจึงพิจารณาหาข้อยุติด้วยการใช้ค่าเฉลี่ยหรือการอภิปรายลงความเห็นหรืออาจใช้วิธีการที่เป็นระบบมากขึ้น เช่น การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อสำรวจหาความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากัน แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้หาค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปรต่อไป 2) วิธีวัดความสำคัญของตัวแปร (Measure Effort Required) โดยพิจารณาจากเวลา (Time Taken) หรือค่าใช้จ่าย (Cost) ของการกระทำกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้น วิธีการนี้สมมติว่า ถ้าเวลาหรือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการกระทำบางสิ่งบางอย่างสำหรับตัวแปรหนึ่งมากกว่าอีกตัวแปรหนึ่ง ตัวแปรนั้นควรจะมีย่าน้ำหนักความสำคัญมากกว่า (หรือน้อยกว่า) อีกตัวแปรหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งที่ต้องการศึกษานั้นๆ 3) วิธีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) เป็นการใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปร โดยอาจใช้หลักการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) การวิเคราะห์พหุคูณ (Multiple Regression) การวิเคราะห์จำแนก (Discriminant Analysis) หรือการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล (Cononical Correlation Analysis) เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป นักวิจัยควรพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของตัวแปรที่นำมาใช้ เช่น ประโยชน์ของตัวบ่งชี้ วัตถุประสงค์ในการใช้ และธรรมชาติของตัวแปรและตัวบ่งชี้เพื่อกำหนดวิธีการกำหนดน้ำหนักตัวแปร ซึ่งประยูร เจริญสุข (2553) ได้กล่าวว่า วิธีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรไม่มีเกณฑ์ตายตัวว่า ควรใช้วิธีการใดจึงจะเหมาะสมมากที่สุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการที่ควรต้องพิจารณาถึง เช่น ธรรมชาติของตัวแปรที่จะนำมาใช้พัฒนาตัวบ่งชี้รวมทั้งธรรมชาติของตัวบ่งชี้ที่จะพัฒนาขึ้น ตลอดจนการนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นนั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป ในทางปฏิบัติมักใช้ทั้งหลักการเชิงทฤษฎีและการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไป กล่าวคือ ในขั้นการวางแผนรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ใช้หลักการเชิงทฤษฎีในการระบุคุณลักษณะของสิ่งที่มุ่งศึกษา และคัดเลือกตัวแปรที่สามารถใช้วัดแต่ละคุณลักษณะเมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจึงอาศัยหลักการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปร

สำหรับในการนิยามตัวบ่งชี้ Johnstone (1981) วรรณิ แคมเกตุ (2541) อธิบายว่าทำได้ 3 วิธี คือ การนิยามเชิงปฏิบัติ (Pragmatic Definition) การนิยามเชิงทฤษฎี (Theoretical Definition) และ

เชิงประจักษ์ (Empirical Definition) ซึ่งแต่ละวิธีมีความเหมาะสมกับสถานการณ์และวิธีในการพัฒนาตัวบ่งชี้แตกต่างกันไป รายละเอียดของแต่ละวิธีมีดังนี้

1. การนิยามเชิงปฏิบัติ (Pragmatic Definition) เป็นการนิยามที่ใช้ในกรณีที่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ไว้พร้อมแล้ว มีฐานข้อมูลแล้วหรือมีการสร้างตัวแปรประกอบจากตัวแปรย่อยๆ หลายตัวไว้แล้วนักวิจัยเพียงแต่ใช้วิจารณ์ญาณคัดเลือกตัวแปรจากรากฐานข้อมูลที่มีอยู่และนำมาพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษา โดยกำหนดวิธีการรวบรวมตัวแปรย่อยและกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อยวิธีการกำหนดนิยามตัวบ่งชี้การศึกษา วิธีนี้อาศัยการตัดสินใจและประสบการณ์ของนักวิจัยเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ได้นิยามที่ลำเอียง เพราะไม่มีการอ้างอิงทฤษฎีหรือตรวจสอบความสัมพันธ์ของนักวิจัยเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ได้นิยามที่มีจุดอ่อนโดยใช้การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร หรือการใช้กรอบทฤษฎีประกอบกับวิจารณ์ญาณในการเลือกตัวแปรและกำหนดนิยาม

2. การนิยามเชิงทฤษฎี (Theoretical Definition) นิยามทฤษฎีเป็นนิยามที่นักวิจัยใช้ทฤษฎีรองรับสนับสนุนการตัดสินใจของนักวิจัยโดยตลอด และใช้วิจารณ์ญาณของนักวิจัยน้อยกว่าการนิยามแบบอื่น การนิยามตัวบ่งชี้การศึกษา โดยใช้การนิยามเชิงทฤษฎีนั้น นักวิจัยอาจทำได้ 2 แบบ แบบแรกเป็นการใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนทั้งหมดตั้งแต่การกำหนดตัวแปรย่อย การกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อย และการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อย นั่นคือ นักวิจัยใช้โมเดลหรือสูตรในการพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาตามที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วทั้งหมด และที่สอง เป็นการใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนในการคัดเลือกตัวแปรย่อย และการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยเท่านั้น ส่วนในขั้นตอนการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยแต่ละตัวนั้นนักวิจัยใช้ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญประกอบในการตัดสินใจ วิธีแบบนี้ใช้ในกรณีที่ยังไม่มีผู้ใดกำหนดสูตรหรือโมเดลตัวบ่งชี้การศึกษาไว้ก่อน

3. การนิยามเชิงประจักษ์ (Empirical Definition) เป็นการนิยามที่มีลักษณะใกล้เคียงกับนิยามเชิงทฤษฎี เพราะเป็นนิยามที่นักวิจัยกำหนดว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร แต่กำหนดน้ำหนักของตัวแปรที่จะนำมารวมกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้ไม่ได้อาศัยแนวความคิดทฤษฎี โดยตรงแต่อาศัยการวิเคราะห์เชิงประจักษ์การนิยามแบบนี้มีความเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับกันอยู่จนทุกวันนี้

เมื่อพิจารณาวิธีการนิยามตัวบ่งชี้การศึกษาทั้ง 3 วิธี ของ Johnstone ที่กล่าวข้างต้นเปรียบเทียบกับวิธีการนิยามตัวแปร 2 วิธี ที่ใช้ในการวิจัยทั่วไป จะเห็นได้ว่าจอห์นสโตนให้ความสำคัญกับการนิยามระดับนามธรรมตามทฤษฎีเป็นหลักทั้งสิ้น จึงกล่าวได้ว่าการนิยามทุกวิธีในส่วนของ การกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยของ Johnstone เป็นนิยามโครงสร้างตามทฤษฎีทั้งสิ้น ส่วนการแบ่งประเภทวิธีการนั้นเป็นเพียงการแบ่งโดยใช้เกณฑ์มากำหนดว่า การกำหนดน้ำหนัก ตัวแปรย่อยใช้ทฤษฎีหรือข้อมูลเชิงประจักษ์เท่านั้น ดังคำอธิบายที่ว่านิยามเชิงประจักษ์มีลักษณะเทียบเคียงได้กับนิยาม

เชิงทฤษฎี ต่างกันที่การกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยในวิธีแรกใช้แนวคิด ทฤษฎี ส่วนในวิธีหลังใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2541)

ขั้นที่ 3 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การดำเนินการวัดตัวแปรย่อย ได้แก่ การสร้างเครื่องมือสำหรับวัด การทดลองใช้ และการปรับปรุงเครื่องมือ ตลอดจนตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การออกภาคสนามเพื่อใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรซึ่งนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้การศึกษา

ขั้นที่ 4 การสร้าง (Constriction) ตัวบ่งชี้

การสร้างตัวบ่งชี้ ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยสร้างสเกล (Scaling) ตัวบ่งชี้ โดยนำตัวแปรย่อยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์รวมให้ได้เป็นตัวบ่งชี้โดยใช้วิธีการรวมตัวแปรย่อยและการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยตามที่ได้นิยามตัวบ่งชี้การศึกษาไว้

ขั้นที่ 5 การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Check) ตัวบ่งชี้

ขั้นตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมาครอบคลุมถึงการตรวจสอบของตัวแปรย่อย โดยตรวจสอบทั้งเรื่องความเที่ยง (Reliability) ความตรง (Validity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเชื่อถือได้ (Credibility) ซึ่งนงลักษณ์ วิรัชชัย (2541) ได้ให้ตัวอย่างตัวบ่งชี้ทางการศึกษาที่มีคุณภาพไว้ดังนี้

ประยูร เจริญสุข (2553) ได้กล่าวถึง ตัวบ่งชี้การศึกษาที่มีคุณภาพซึ่งจะใช้เป็นสารสนเทศในการบริหารและการจัดการระบบการศึกษา ควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ 4 ประการ ประการแรก ตัวบ่งชี้การศึกษาควรมีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ สารสนเทศที่ได้จากตัวบ่งชี้การศึกษาต้องสามารถบอกถึงสถานะและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง หรือสภาพปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้ทันเวลาให้ผู้บริหารสามารถดำเนินการแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ ประการที่สอง ตัวบ่งชี้การศึกษาควรตรงกับความต้องการหรือจุดมุ่งหมายของการใช้งาน ตัวบ่งชี้การศึกษาที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการกำหนดนโยบายการศึกษาไม่ควรจะมีลักษณะเป็นแบบเดียวกับตัวบ่งชี้การศึกษาที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการบรรยายสภาพระบบการศึกษา แต่อาจจะมีตัวบ่งชี้ย่อยบางตัวเหมือนกันได้ ประการที่สาม ตัวบ่งชี้การศึกษาควรมีคุณสมบัติของการวัดคือ มีความตรง ความเที่ยง ความเป็นปรนัยและใช้ปฏิบัติได้จริง คุณสมบัติของข้อนี้มีความสำคัญมากในการสร้างหรือการพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาจึงต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้การศึกษาทุกครั้งและประการสุดท้าย ตัวบ่งชี้การศึกษาควรมีกฎเกณฑ์การวัด (Measurement Rules) ที่มีความเป็นกลาง ความเป็นทั่วไปและให้สารสนเทศเชิงปริมาณที่ใช้

เปรียบเทียบกันได้ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างจังหวัด ระหว่างเขตประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือ การเปรียบเทียบระหว่างประเทศ

ขั้นที่ 6 การจัดบริบทและการนำเสนอรายงาน (Contextualization and Presentation)

เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นสื่อสารระหว่างนักวิจัยที่เป็นผู้พัฒนากับผู้ใช้ตัวบ่งชี้ หลังจากที่ได้สร้างและตรวจสอบของตัวบ่งชี้แล้ว นักวิจัยต้องวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ค่าของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบท (Context) โดยอาจวิเคราะห์ดีความแยกตามระดับการศึกษา หรือแยกตามประเภทของบุคลากร หรืออาจวิเคราะห์ดีความในระดับมหภาค แล้วจึงรายงานค่าของตัวบ่งชี้ให้ผู้บริโภค/ผู้บริหาร/นักวางแผน/นักวิจัย ตลอดจนนักศึกษาทั่วไปได้ทราบและใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้การศึกษาได้อย่างถูกต้องต่อไป

การพัฒนาตัวบ่งชี้ของการบริหารการศึกษามีเป้าหมายสำคัญ คือ การเพิ่มคุณภาพการบริหารจัดการให้องค์กรหรือเครือข่าย ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาตัวบ่งชี้ของจอห์นสโตน มีการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่สามารถอธิบายลักษณะหรือสถานการณ์ของการศึกษาซึ่งมีปัจจัยและตัวแปรหลายตัวเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาตัวบ่งชี้รวม (Composite Indicators) สามารถสร้างความเชื่อถือในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้ดีกว่าคนอื่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณิ แกมเกตุ (2540) ได้ให้ความหมายว่า ตัวบ่งชี้เป็นสารสนเทศหรือที่สังเกตได้เชิงปริมาณหรือค่าที่สังเกตได้เชิงคุณภาพซึ่งใช้บ่งบอกสถานะ สิ่งที่มีงวดหรือสะท้อนลักษณะรวมทั้งปัญหาหรืออุปสรรคของการดำเนินงานอย่างกว้างๆ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ตัวแปรตัวประกอบ หรือองค์ประกอบที่มีค่าแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของระบบการศึกษาหรือสภาพที่ต้องการศึกษา ส่วนใดส่วนหนึ่ง ณ จุดเวลาหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งมีลักษณะเชิงคุณภาพหรือปริมาณโดยการนำข้อมูลหรือตัวแปรหรือข้อเท็จจริงมาสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดคุณค่าที่สามารถชี้ให้เห็นคุณลักษณะหรือสภาพการณ์นั้นได้และใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลาที่ต่างกันเพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพที่ต้องการศึกษาได้และเป็นเครื่องมือหรือสิ่งที่บ่งบอกถึงความก้าวหน้าความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของกิจกรรมหรือกระบวนการดำเนินงานเมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดในมิติต่างๆ ทั้งในเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมีประเด็นในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา การบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัย แนวคิดสันติศึกษาและบริบทของการจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. กำหนดองค์ประกอบ

ตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 จัดทำร่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด โดยมีข้อมคำถามทั้งหมด 29 องค์ประกอบ

ตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย

1. บุคลากรด้านการศึกษาปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1 การสนทนากลุ่ม 6 คน

1.2 ตอบแบบสอบถาม 300 คน

2. บุคลากรด้านการศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 การสนทนากลุ่ม 6 คน

2.2 ตอบแบบสอบถาม 300 คน

3. บุคลากรด้านการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เข้าร่วมสัมมนาเชิงลึก 12 คน

4. ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 9 คน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารจัดการศึกษา 2 ท่าน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 ท่าน และด้านการศึกษาปฐมวัย 2 ท่าน โดยการสัมมนาเชิงลึก

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ซึ่งใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลและมีขั้นตอนการวิเคราะห์และการนำเสนอ ดังนี้

สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ทราบลักษณะของตัวแปรที่คาดว่าจะเป็้องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์การกระจายของตัวแปร

2. วิเคราะห์ตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัย ตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบแบบองค์ประกอบหลัก (Principal Component) โดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมด โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) ซึ่งแสดงในรูปของเมทริกซ์สหสัมพันธ์พร้อมทำการทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.1 เปรียบเทียบขนาดของผลกระทบของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ได้กับค่าผลรวมของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงส่วนด้วยค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และการทดสอบของ Bartlett (Bartlett's Test of Sphericity)

3.2 นำเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ได้จาก 3.2.1 มาหาชุดของปัจจัยเริ่มแรก ตัวแปรที่มีสหสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นอย่างมีนัยสำคัญ ไปสกัดปัจจัยโดยวิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Component) จากนั้นคำนวณหาค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor Loading)

3.3 คำนวณหาค่าความร่วมกัน (Communality) ค่าไอเกน (Eigen Value) จากปัจจัยที่ได้ที่ใช้ในการอธิบายการรวมกลุ่มของตัวแปร

3.4 ดำเนินการแยกตัวแปรให้เห็นเด่นชัดว่าตัวแปรตัวหนึ่งๆ ควรจะจัดอยู่ในกลุ่มหรือในองค์ประกอบ (Factor) ใด ด้วยวิธีการหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่เป็นอิสระต่อกันด้วยวิธีแวนิมแม็กซ์ (Vanimax)

3.5 ตัดองค์ประกอบที่มีน้ำหนักองค์ประกอบไม่ถึง 0.45 บนองค์ประกอบใดๆ ออกเพราะมีค่าน้อยกว่าร้อยละ 20 ของความแปรปรวนรวมกับองค์ประกอบอีกร้อยละ 80 เป็นของสิ่งอื่น

3.6 พิจารณาเลือกองค์ประกอบที่สำคัญโดยใช้เกณฑ์ตัดสินว่าองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบต้องมีตัวแปรบรรยายองค์ประกอบนั้นๆ ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป และเพื่อให้ได้องค์ประกอบที่ชัดเจนจึงตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรแต่ละตัวเป็น 0.45 และในองค์ประกอบนั้นมีค่าไอเกนมากกว่าหรือเท่ากับหนึ่ง

3.7 ทำการกำหนดชื่อของแต่ละองค์ประกอบ โดยพิจารณาลักษณะของตัวแปรที่อยู่ในองค์ประกอบนั้นๆ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 องค์ประกอบของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตอนที่ 2 ตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยโดยละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 องค์ประกอบของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูและบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 600 ชุด สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาปรากฏผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปร	A1	A2	A3	A4	B1	B2	B3	B4	B5	B6	C1	C2	C3	C4	C5	C6	D1	D2	E1	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	G1	G2
A1	1.000																												
A2	.535	1.000																											
A3	.299	.353	1.000																										
A4	.289	.366	.431	1.000																									
B1	.269	.311	.251	.462	1.000																								
B2	.174	.228	.314	.254	.459	1.000																							
B3	.178	.223	.257	.338	.388	.484	1.000																						
B4	.254	.199	.129	.176	.086	.200	.181	1.000																					
B5	.175	.092	.098	.087	.036	.115	.050	.533	1.000																				
B6	.012	.032	.030	.029	.140	.043	.038	.162	.340	1.000																			
C1	.213	.134	.074	.090	.093	.104	.078	.236	.247	.212	1.000																		
C2	.137	.118	.059	.145	.145	.167	.180	.230	.150	.155	.400	1.000																	
C3	.114	.048	.138	.071	.129	.174	.177	.173	.261	.241	.137	.479	1.000																
C4	.110	.100	.043	.097	.135	.110	.112	.141	.206	.129	.207	.311	.369	1.000															
C5	.075	.064	.082	.069	.118	.069	.127	.169	.183	.207	.266	.361	.278	.430	1.000														
C6	.020	.013	.098	.091	.069	.091	.147	.150	.157	.102	.181	.224	.287	.291	.375	1.000													
D1	.053	.119	.065	.141	.146	.118	.117	.138	.244	.147	.173	.129	.084	.126	.043	.219	1.000												
D2	.043	.072	.081	.113	.109	.077	.117	.078	.135	.196	.071	.097	.044	.011	.090	.114	.476	1.000											
E1	.043	.088	.133	.097	.090	.166	.094	.122	.091	.113	.106	.017	.085	.045	.054	.194	.246	.335	1.000										
F1	.045	.092	.003	.048	.118	.105	.114	.095	.066	.108	.066	.018	.026	.139	.157	.169	.125	.231	.386	1.000									
F2	.050	.066	.044	.42	.152	.134	.103	.087	.092	.055	.037	.130	.085	.092	.054	.104	.159	.190	.170	.416	1.000								
F3	.219	.145	.236	.145	.130	.138	.123	.093	.132	.147	.136	.200	.139	.099	.088	.130	.125	.159	.243	.214	.336	1.000							
F4	.038	.011	.057	.022	.083	.177	.124	.123	.098	.110	.067	.188	.083	.111	.090	.114	.123	.140	.242	.207	.133	.367	1.000						
F5	.016	.050	.011	.025	.101	.094	.127	.018	.078	.131	.152	.202	.215	.160	.146	.118	.168	.147	.140	.204	.188	.240	.384	1.000					
F6	.112	.038	.147	.086	.057	.127	.072	.088	.101	.079	.157	.108	.112	.161	.028	.168	.168	.089	.194	.162	.142	.225	.266	.319	1.000				
F7	.123	.080	.137	.099	.099	.091	.058	.132	.158	.096	.066	.097	.146	.131	.137	.143	.171	.204	.215	.206	.121	.220	.221	.263	.404	1.000			
F8	.014	.065	.077	.162	.132	.076	.150	.037	.127	.158	.055	.106	.051	.083	.128	.143	.143	.247	.239	.229	.155	.173	.188	.211	.188	.424	1.000		
G1	.101	.096	.145	.129	.083	.183	.148	.115	.117	.172	.150	.132	.135	.112	.085	.152	.111	.118	.179	.206	.134	.231	.174	.159	.267	.293	.419	1.000	
G2	.025	.092	.111	.123	.149	.226	.201	.062	.089	.087	.086	.115	.142	.184	.041	.171	.171	.133	.179	.141	.168	.219	.228	.187	.298	.271	.425	.630	1.000

*p<.05

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.758

Bartlett's Test of Schericity Approx Chi-Square = 4523.86 df= 406 Sig.000

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ตัวแปรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาค่าดัชนีไคเซอร์-ไมเยอร์-ออลกิน มีค่าเท่ากับ .758 ซึ่งมีความมากกว่า .5 แสดงว่าตัวแปรทุกตัวมีความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ และเมื่อทำการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบได้

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยวิธีองค์ประกอบหลัก (Principle Component) และทำการหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 ค่าน้ำหนักตัวประกอบ (Factor Loading) ที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตัวแปร	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6	Factor 7	Factor 8	Factor 9	Communality
C5	.749									.697
C6	.694									.609
C4	.688									.502
C3	.525									.529
G1		.820								.594
G2		.766								.663
F8		.706								.603
F7										.726
B2			.769							.744
B3			.751							.471
B1			.657							.456
A1				.805						.630
A2				.744						.490
A3				.554						.522
A4				.495						.624
F4					.691					.589
F5					.650					.663
F6					.650					.691
F3					.480					.495
D2						.792				.703
D1						.775				.587
E1										.528
F1							.777			.590

(ต่อ)

ตัวแปร	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6	Factor 7	Factor 8	Factor 9	Communality
F2							.734			.560
B5								.812		.584
B4								.808		.535
C2									.590	.589
C1									.510	.728
B6									.497	.698
Total SSQ Loading	2.246	2.230	2.189	2.153	2.015	1.766	1.693	1.659	1.447	
Percent of Variance	7.745	7.690	7.549	7.425	6.948	6.091	5.840	5.722	4.988	
Commutative	7.745	15.434	22.984	30.409	37.357	43.448	49.287	55.009	59.997	
Percent										

จากตารางที่ 4.2 พบว่า องค์ประกอบสำคัญที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1 และเป็นองค์ประกอบที่มีน้ำหนักองค์ประกอบตัวแปรเกินกว่า 0.45 มีจำนวน 9 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบทั้ง 9 องค์ประกอบ สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 59.997 และทั้ง 9 องค์ประกอบมีค่าไอเกน คิดเป็น 2.246 , 2.230 , 2.189 , 2.153 , 2.015 , 1.766 , 1.693 , 1.693 และ 1.447 ตามลำดับ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 7.745 , 7.690 , 7.549 , 7.425 , 6.948 , 6.091 , 5.840 , 5.722 และ 4.988 ตามลำดับ รายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบแสดงไว้ในตาราง 4.3-4.11

ตารางที่ 4.3 องค์ประกอบที่ 1 การจัดการเรียนรู้

ตัวแปร	รายละเอียดตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ
C5	มีการให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน	.749
C6	มีการให้ผู้เรียนโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน	.694
C4	มีการประเมินผลตามสภาพจริง	.688
C3	มีการใช้สื่อการสอนจากวัสดุท้องถิ่น	.525
ค่าไอเกน (Eigen Value)		2.246
Percent of Variance		7.745

จากตารางที่ 4.3 พบว่า องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ บรรยายได้ด้วยตัวแปร 4 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านมีการให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน มีการให้ผู้เรียนโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน มีการประเมินผลตามสภาพจริง และมีการใช้สื่อการสอน

จากวัสดุท้องถิ่น ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .749 , .694 , .688 และ .525 ตามลำดับและองค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 7.745

ตารางที่ 4.4 องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน

ตัวแปร	รายละเอียดตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ
G1	มีการจัดกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับครูและนักเรียนในโรงเรียน	.820
G2	สนับสนุนให้ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน	.786
F8	มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมผู้อื่น	.706
ค่าไอเกน (Eigen Value)		2.230
Percent of Variance		7.690

จากตารางที่ 4.4 พบว่า องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน บรรยายได้ด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านการจัดกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับครูและนักเรียนในโรงเรียน สนับสนุนให้ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน และมีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมผู้อื่น ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .820 , .786 และ .706 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 7.690

ตารางที่ 4.5 องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาปฐมวัย

ตัวแปร	รายละเอียดตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ
B2	ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับความสำคัญทางวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน	.769
B3	ผู้บริหารมีการประพฤติตนแสดงออกถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าของเพื่อนร่วมงานทุกคน	.751
B1	ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย	.657
ค่าไอเกน (Eigen Value)		2.189
Percent of Variance		7.549

จากตารางที่ 4.5 พบว่า องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาปฐมวัย บรรยายได้ด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับความสำคัญทางวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน ผู้บริหารมีการประพฤติตนแสดงออกถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าของเพื่อนร่วมงานทุกคน และผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .769 , .751 และ .657 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาปฐมวัยนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนรวมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษา ร้อยละ 7.549

ตารางที่ 4.6 องค์ประกอบที่ 4 นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย

ตัวแปร	รายละเอียดตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ
A1	การมีนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน	.805
A2	การจัดให้มีโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนในระดับชั้นปฐมวัย	.744
A3	การจัดให้มีโครงการเกี่ยวกับการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆ อย่างหลากหลาย	.554
A4	การจัดให้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนในระดับปฐมวัย	.495
ค่าไอเกน (Eigen Value)		2.153
Percent of Variance		7.425

จากตารางที่ 4.6 พบว่า องค์ประกอบด้านนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย บรรยายได้ด้วยตัวแปร 4 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านการมีนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน การจัดให้มีโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนในระดับชั้นปฐมวัย การจัดให้มีโครงการเกี่ยวกับการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆ อย่างหลากหลาย และการจัดให้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนในระดับปฐมวัย ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .805 , .744 .554 และ .495 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนรวมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 7.425

ตารางที่ 4.7 องค์ประกอบที่ 5 การพัฒนาผู้เรียน

ตัวแปร	รายละเอียดตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ
F4	สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากตนเอง	.691
F5	มีการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากตนเอง	.650
F6	มีการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเอง	.650
F3	สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่ควบคู่ไปกับภาษาไทยในโรงเรียน	.480
ค่าไอเกน (Eigen Value)		2.015
Percent of Variance		6.948

จากตารางที่ 4.7 พบว่า องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้เรียน บรรยายได้ด้วยตัวแปร 4 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากตนเอง มีการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากตนเอง มีการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเอง และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่ควบคู่ไปกับภาษาไทยในโรงเรียน ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .691 , .650 , .650 และ .480 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้เรียนนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนรวมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 6.948

ตารางที่ 4.8 องค์ประกอบที่ 6 การพัฒนาศักยภาพครู

ตัวแปร	รายละเอียดตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ
D2	มีการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียน	.792
D1	มีการให้ครูผู้สอนที่ใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนเป็นผู้สอนหลักหรือสอนร่วมกัน	.775
ค่าไอเกน (Eigen Value)		1.766
Percent of Variance		6.091

จากตารางที่ 4.8 พบว่า องค์ประกอบด้านการพัฒนาศักยภาพครู บรรยายได้ด้วยตัวแปร 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านมีการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียน และมีการให้ครูผู้สอนที่ใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนเป็นผู้สอนหลักหรือสอนร่วมกัน ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .792 และ .775 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านการพัฒนาศักยภาพครูนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 6.091

ตารางที่ 4.9 องค์ประกอบที่ 7 คุณลักษณะของผู้เรียน

ตัวแปร	รายละเอียดตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ
F1	สนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ภาษาแม่ของตนเองให้เข้มแข็งในโรงเรียน	.777
F2	สนับสนุนให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงวัฒนธรรมตนเอง	.734
ค่าไอเกน (Eigen Value)		1.693
Percent of Variance		5.722

จากตารางที่ 4.9 พบว่า องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้เรียน บรรยายได้ด้วยตัวแปร 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ภาษาแม่ของตนเองให้เข้มแข็งในโรงเรียน และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงวัฒนธรรมตนเอง ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .777 และ .734 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้เรียนนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 5.722

ตารางที่ 4.10 องค์ประกอบที่ 8 การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

ตัวแปร	รายละเอียดตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ
B5	ผู้บริหารประกาศนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยและยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน	.812
B4	ผู้บริหารมีการประพฤติแสดงตนถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน	.808
ค่าไอเกน (Eigen Value)		1.659
Percent of Variance		5.722

จากตารางที่ 4.10 พบว่า องค์ประกอบด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติบรรยายได้ด้วยตัวแปร 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านผู้บริหารประกาศนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยและยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน และผู้บริหารมีการประพฤติแสดงตนถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .812 และ .808 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัตินี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 5.722

ตารางที่ 4.11 องค์ประกอบที่ 9 การเสริมสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียน

ตัวแปร	รายละเอียดตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ
C2	มีการจัดให้ผู้เรียน เรียนรู้ในเรื่องที่เป็นเรื่องราวทั่วไป	.590
C1	มีการจัดให้ผู้เรียน เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเอง	.510
B6	ผู้บริหารดำเนินการตามนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน	.497
ค่าไอเกน (Eigen Value)		1.447
Percent of Variance		4.988

จากตารางที่ 4.11 พบว่า องค์ประกอบด้านการเสริมสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียนบรรยายได้ด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านมีการจัดให้ผู้เรียน เรียนรู้ในเรื่องที่เป็นเรื่องราวทั่วไป มีการจัดให้ผู้เรียน เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเอง และผู้บริหารดำเนินการตามนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .590 , .510 และ .497 ตามลำดับ และองค์ประกอบ

ด้านการเสริมสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียนนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 4.988

ตอนที่ 2 ตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการจัดทำตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากบุคลากรด้านการบริหารจัดการการศึกษาในสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 คน และผู้ปกครองเด็กปฐมวัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 9 คน เมื่อจัดทำเป็นตัวชี้วัดเรียบร้อยแล้วหาประสิทธิภาพตัวชี้วัดด้วยการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา 2 ท่าน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 ท่าน และด้านการศึกษาระดับปฐมวัย 2 ท่าน รวม 8 ท่าน ปรากฏผลการวิจัย คือ ได้องค์ประกอบตัวบ่งชี้ทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้

- 1.1 การเรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน
- 1.2 การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน
- 1.3 การประเมินผลตามสภาพจริง
- 1.4 การใช้วัสดุท้องถิ่นเป็นสื่อการเรียนรู้

2. การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน

- 2.1 กิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน
- 2.2 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการวางแผน กำหนดนโยบาย และการจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน
- 2.3 กิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นๆ

3. คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาระดับปฐมวัย

- 3.1 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมผู้เรียน
- 3.2 การประพฤติตนที่แสดงออกถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าของทุกคน

3.3 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

4. นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย

- 4.1 นโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียน
- 4.2 โครงการ/กิจกรรมระดับการศึกษาปฐมวัยเกี่ยวกับการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน
- 4.3 โครงการ/กิจกรรมระดับการศึกษาปฐมวัยมีกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

หลากหลาย

- 4.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนระดับปฐมวัย

5. การพัฒนาผู้เรียน

- 5.1 การเรียนรู้ร่วมกับผู้ร่วมวัยที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง
- 5.2 การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตนเอง
- 5.3 การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมตนเอง
- 5.4 การเรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่ควบคู่กับภาษาไทยในโรงเรียน

6. การพัฒนาศักยภาพครู

- 6.1 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมผู้เรียน
- 6.2 การใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนเป็นฐานจัดการเรียนรู้

7. คุณลักษณะของผู้เรียน

- 7.1 การใช้ภาษาแม่เป็นฐานในการเรียนรู้
- 7.2 การประพฤติตนเองแสดงถึงวัฒนธรรมของตนเอง

8. การนํานโยบายสู่การปฏิบัติ

- 8.1 การสื่อสารนโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ยอมรับวัฒนธรรมผู้เรียน
- 8.2 ผู้บริหารประพฤติตนแสดงถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียน

9. การเสริมสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียน

- 9.1 การเรียนรู้ในเรื่องราวทั่วไป
- 9.2 การเรียนรู้ในเรื่องราวที่เป็นอัตลักษณ์ตนเอง
- 9.3 การขยายผลนโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 องค์ประกอบของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาค่าดัชนีไคเซอร์-ไมเยอร์-โอลคิน มีค่าเท่ากับ .758 ซึ่งมีความมากกว่า .5 แสดงว่าตัวแปรทุกตัวมีความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ และเมื่อทำการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบได้

2. องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

องค์ประกอบสำคัญที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1 และเป็นองค์ประกอบที่มีน้ำหนักองค์ประกอบตัวแปรเกินกว่า 0.45 มีจำนวน 9 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบทั้ง 9 องค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 59.997 และทั้ง 9 องค์ประกอบมีค่าไอเกน คิดเป็น 2.246 , 2.230 , 2.189 , 2.153 , 2.015 , 1.766 , 1.693 , 1.693 และ 1.447 ตามลำดับ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 7.745 , 7.690 , 7.549 , 7.425 , 6.948 , 6.091 , 5.840 , 5.722 และ 4.988 ตามลำดับ

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ บรรยายได้ด้วยตัวแปร 4 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านการให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน มีการให้ผู้เรียนโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน มีการประเมินผลตามสภาพจริง และมีการใช้สื่อการสอน จากวัสดุท้องถิ่น ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .749 , .694 , .688 และ .525 ตามลำดับและองค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้นี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 7.745

องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน บรรยายได้ด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านการจัดกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับครูและนักเรียนในโรงเรียน สนับสนุนให้ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน และมีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมผู้อื่น ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .820 , .786 และ .706 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 7.690

องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาปฐมวัย บรรยายได้ด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับความสำคัญทางวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน ผู้บริหารมีการประพุดิตนแสดงออกถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าของเพื่อนร่วมงานทุกคน และผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .769 , .751 และ .657 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาปฐมวัยนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 7.549

องค์ประกอบด้านนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย บรรยายได้ด้วยตัวแปร 4 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านการมีนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน การจัดให้มีโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนในระดับชั้นปฐมวัย การจัดให้มีโครงการเกี่ยวกับการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆ อย่างหลากหลาย และการจัดให้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนในระดับปฐมวัย ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .805 , .744 .554 และ .495 ตามลำดับและองค์ประกอบด้านนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 7.425

องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้เรียน บรรยายได้ด้วยตัวแปร 4 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากตนเอง มีการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากตนเอง มีการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเอง และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่ควบคู่ไปกับภาษาไทยในโรงเรียน ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .691 , .650 , .650 และ .480 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้เรียนนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 6.948

องค์ประกอบด้านการพัฒนาศักยภาพครู บรรยายได้ด้วยตัวแปร 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านมีการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียน และมีการให้ครูผู้สอนที่ใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนเป็นผู้สอนหลักหรือสอนร่วมกัน ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .792 และ .775 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านการพัฒนาศักยภาพครูนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 6.091

องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้เรียน บรรยายได้ด้วยตัวแปร 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ภาษาแม่ของตนเองให้เข้มแข็งในโรงเรียน และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงวัฒนธรรมตนเอง ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .777 และ .734 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้เรียนนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 5.722

องค์ประกอบด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติบรรยายได้ด้วยตัวแปร 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านผู้บริหารประกาศนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย และยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน และผู้บริหารมีการประพฤติตนถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .812 และ .808 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัตินี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาร้อยละ 5.722

องค์ประกอบด้านการเสริมสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียนบรรยายได้ด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรด้านมีการจัดให้ผู้เรียน เรียนรู้ในเรื่องที่เป็นเรื่องราวทั่วไป มีการจัดให้ผู้เรียน เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเอง และผู้บริหารดำเนินการตามนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน ซึ่งมีค่าน้ำหนัก

องค์ประกอบเท่ากับ .590 , .510 และ .497 ตามลำดับ และองค์ประกอบด้านการเสริมสร้าง
อัตลักษณ์ผู้เรียนนี้เป็นแหล่งความแปรปรวนร่วมที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษา
ร้อยละ 4.988

ตอนที่ 2 ตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการจัดทำตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตาม
แนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากบุคลากรด้านการบริหารจัดการการศึกษาใน
สถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 คน และผู้ปกครองเด็กปฐมวัยในพื้นที่สาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 9 คน เมื่อจัดทำเป็นตัวชี้วัดเรียบร้อยแล้วหาประสิทธิภาพตัวชี้วัด
ด้วยการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา 2 ท่าน ด้านศาสนาอิสลาม 2 ท่าน
ด้านศาสนาพุทธ 2 ท่าน และด้านการศึกษาปฐมวัย 2 ท่าน รวม 8 ท่าน ปรากฏผลการวิจัย คือได้
องค์ประกอบองค์ประกอบทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้

- 1.1 การเรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน
- 1.2 การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน
- 1.3 การประเมินผลตามสภาพจริง
- 1.4 การใช้วัสดุท้องถิ่นเป็นสื่อการเรียนรู้

2. การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน

- 2.1 กิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน
- 2.2 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการวางแผน กำหนดนโยบาย และการจัด
กิจกรรมร่วมกับโรงเรียน
- 2.3 กิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นๆ

3. คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาระดับปฐมวัย

- 3.1 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรม
ผู้เรียน
- 3.2 การประพฤติตนที่แสดงออกถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าของทุกคน

3.3 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

4. นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย

4.1 นโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียน

4.2 โครงการและกิจกรรมระดับการศึกษาปฐมวัยเกี่ยวกับการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ชุมชน

4.3 โครงการและกิจกรรมระดับการศึกษาปฐมวัยมีกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม หลากหลาย

4.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนระดับปฐมวัย

5. การพัฒนาผู้เรียน

5.1 การเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง

5.2 การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตนเอง

5.3 การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมตนเอง

5.4 การเรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่ควบคู่กับภาษาไทยในโรงเรียน

6. การพัฒนาศักยภาพครู

6.1 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรม ผู้เรียน

6.2 การใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนเป็นฐานจัดการเรียนรู้

7. คุณลักษณะของผู้เรียน

7.1 การใช้ภาษาแม่เป็นฐานในการเรียนรู้

7.2 การประพาดิตนแสดงถึงวัฒนธรรมของตนเอง

8. การนํานโยบายสู่การปฏิบัติ

8.1 การสื่อสารนโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ยอมรับวัฒนธรรมผู้เรียน

8.2 ผู้บริหารประพาดิตนแสดงถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียน

9. การเสริมสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียน

9.1 การเรียนรู้ในเรื่องราวทั่วไป

9.2 การเรียนรู้ในเรื่องราวที่เป็นอัตลักษณ์ตนเอง

9.3 การขยายผลนโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ปรากฏผลการวิจัย คือ ได้องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เป็น 9 องค์ประกอบ ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาปฐมวัย นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาศักยภาพครู คุณลักษณะของผู้เรียน การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนซึ่งในแต่ละองค์ประกอบมีจุดรวม คือ การยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของผู้เรียนพร้อมๆกับการยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของผู้อื่นโดยในองค์ประกอบที่ 1 การจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบย่อยที่สอดคล้องคือการเรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน องค์ประกอบย่อยที่สอดคล้อง คือ มีกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นๆ องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาปฐมวัย มีองค์ประกอบย่อยที่สอดคล้อง 2 องค์ประกอบย่อย คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของผู้เรียนและการประพุดิตนที่แสดงออกถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าของทุกคน องค์ประกอบที่ 4 นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย ทุกองค์ประกอบย่อยล้วนสอดคล้องประกอบด้วย นโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียน โครงการและกิจกรรมระดับการศึกษาปฐมวัยเกี่ยวกับการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน โครงการและกิจกรรมระดับการศึกษาปฐมวัยมีกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมหลากหลาย และภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนระดับปฐมวัย องค์ประกอบที่ 5 การพัฒนาผู้เรียน ทุกองค์ประกอบย่อยล้วนสอดคล้อง ประกอบด้วย การเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตนเอง การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมตนเอง และการเรียนรู้ โดยใช้ภาษาแม่ควบคู่กับภาษาไทยในโรงเรียน องค์ประกอบ 6 การพัฒนาศักยภาพครูทุกองค์ประกอบย่อยล้วนสอดคล้องประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมผู้เรียน และการใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนเป็นฐานจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 7 คุณลักษณะของผู้เรียนทุกองค์ประกอบย่อยล้วนสอดคล้องประกอบด้วย การใช้

ภาษาแม่เป็นฐานการเรียนรู้และการประพุดิตนแสดงถึงวัฒนธรรมของตนเอง องค์ประกอบ 8 การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ทุกองค์ประกอบย่อยล้วนสอดคล้องประกอบด้วย การสื่อสารนโยบาย การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ยอมรับวัฒนธรรมผู้เรียนและผู้บริหารประพุดิตนแสดงถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียน และองค์ประกอบที่ 9 การเสริมสร้างอัตลักษณ์ผู้เรียน มีองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบย่อยที่สอดคล้อง ประกอบด้วย การเรียนรู้ในเรื่องราวที่เป็นอัตลักษณ์ตนเองและการขยายผลนโยบายการจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมผู้เรียนทุกคน

ความสอดคล้องขององค์ประกอบทุกตัวกับแนวคิดสันติศึกษาที่มุ่งเน้นการยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของผู้เรียน และวัฒนธรรมของผู้อื่นสามารถอธิบายได้ว่าเด็กปฐมวัยในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เติบโตขึ้นท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้คนจากสามกลุ่มหลักนั่น คือ ชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่เด็ก ๆ เหล่านี้มาโรงเรียนพร้อมกับประวัติศาสตร์ ทศนคติทางสังคม ความคิดความเชื่อที่ได้รับการหล่อหลอมมาจากกลุ่มของตนเอง เมื่อการสอนของครูไม่ได้ส่งเสริมการยอมรับและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นนำไปสู่เกิดความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งผลของความขัดแย้งก็คือ ความรุนแรง ดังเช่นปัญหาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเต็มไปด้วยความรู้สึกลึกซึ้งความอดทน อดกลั้น หรือขันติธรรม ระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ด้วยเหตุนี้การละเมิดสิทธิมนุษยชนของทั้งสองฝ่ายจึงเกิดขึ้น และนำไปสู่ความขัดแย้ง ความรุนแรง อันเป็นจักรของความชั่วร้าย ที่ยากจะหาจุดยุติได้ (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2527 อ้างถึงในเสาวนีย์ จิตต์หมวด , 2531) ซึ่งความขัดแย้งและความรุนแรงก็ได้เกิดขึ้นในทุกสังคม โดยความขัดแย้งทางวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้น เฉพาะกับชนต่างชาติต่างภาษาเท่านั้นคนในชาติเดียวกันก็ยังมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปในหลายมิติ ได้แก่ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมจากความ “ต่างวัย” “ต่างเพศ” (sex / gender) “ต่างกลุ่ม” (group / gang) “ต่างพื้นที่” (area) “ต่างโลก / ต่างชั่ว” (global-local / western-eastern) “ต่างชาติพันธุ์” และ “ต่างชาติ” (ethnic / nation) เช่น วัฒนธรรมของเด็กไทยมุสลิม ซึ่งความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่น่าสะพรึงกลัวที่สุด คือ ความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติที่ดูเหมือนจะกระจายไปทั่วถึงทุกมุมโลก ซึ่งที่ใกล้ตัวเรามาก คือ เหตุการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เริ่มสร้างรอยร้าวระหว่างคนไทยด้วยกัน (อมรวิชช์ นาครทรรพ, มปป.) ซึ่งพบตัวเลขจากการศึกษาวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา พบว่า ในปี พ.ศ. 2547 นับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2547 จากเหตุการณ์ปล้นปืนจากกองพันพัฒนาที่ 40 เกาะไอร้อง จ.นราธิวาส พบว่ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นทั้งสิ้น 961 เหตุการณ์ มีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 314 คน และมีผู้บาดเจ็บทั้งสิ้น 491 คน (ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า, 2551) สะท้อนให้เห็นภาพความรุนแรงที่

เกิดขึ้น ทำให้เด็กๆ ที่เติบโตอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องมีทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสมานฉันท์ นั่นคือ มีการส่งเสริมให้มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับปฐมวัย โดยวิธีการจัดการเรียนรู้ นั้น ควรเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กมีความสุขในการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะ 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการการศึกษา ควรได้นำตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการศึกษาตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปใช้เพื่อการแก้ปัญหา และพัฒนาระบบการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

จากผลการวิจัยนี้ นำไปสู่การวิจัยในการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับผู้บริหาร โดยการพัฒนาแบบแผนการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารจัดการการศึกษาปฐมวัยต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (พุทธศักราช 2546). กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 56 หน้า.
- เกษม วัฒนชัย. (2551). แนวทางในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพประชาชน ปาฐกถาพิเศษ ณ ห้องรอยัลจูบิลีบอลรูม ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ เมืองทองธานี อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี วันศุกร์ที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เวลา 09.00-11.30 น. กรุงเทพฯ : กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 72 หน้า.
- เกสรี ลัดเลีย. (2552). รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความอดทน อดกลั้นโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานสำหรับเด็กปฐมวัยในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดยะลา. นิพนธ์ต้นฉบับรายงานการวิจัยเพื่อตีพิมพ์ : 1-20
- เกสรี ลัดเลีย. (2549). รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กปฐมวัยโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ปีที่1(1), 11-20.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค.
- ชื่นฤทัย กาญจนจิตรา และคณะ. (2551). การเลี้ยงดูโดยศูนย์เด็กเล็ก. คณะทำงานสุขภาพคนไทย (กองบรรณาธิการ), สุขภาพคนไทย 2551. (หน้า 31-32). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นภเนตร ธรรมบวร. (2549). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 394 หน้า.
- บุษบง ดันติวงศ์. (2546). รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย : การศึกษาเพื่อชีวิตที่พอเพียง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 46 หน้า.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 1054-1055.
- ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้าและกองกำลังตำรวจ. (2551). แผนพัฒนาและแก้ไขปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. 2552-2555. ยะลา : ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : กองทุนส่งเสริมจริยะอัมพร, 2535.

พรรษา นิลวิเชียร. (2544). การสอนภาษาไทยแบบบูรณาการ การพัฒนาหน่วยแนวคิดที่ใช้
วรรณกรรมเป็นหลัก. วารสารวิชาการ, ปีที่ 4 (5) ,10-20.

อมรา พงศาพิชญ์. (2542). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรวิรัช นาคทรพร จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์ และจิรัฐกาล พงศ์ภคเชษฐ์. (มปป.). รู้เรา รู้เขา เท่าเทียม : แนวคิด
และ แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายและการผสมผสานทาง
วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรวิรัช นาคทรพร และจิรัฐกาล พงศ์ภคเชษฐ์. (มปป.). สันติวัฒนธรรม สันติในตน : แนวคิดและแนวทางการ
เสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้เรื่องสันติภาพ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรวิรัช นาคทรพร และจุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์. (มปป.). หนึ่งจุดหมายหลายเส้นทาง : ความหลากหลายของ
แผนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้เรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Banks, A.J. (1994). **An introduction to multicultural education**. Washington : Allyn and Bacon.

Cames, J. (1997). Introduction. Fleming, M, Leon, G, Ting-Yi Oei, Sheets, H.R, Valentin, Gand Williams, E (Editors).

Starting small : Teaching tolerance in preschool and the early grades. (5-7). USA : Southem Poverty
Law Center.

Chen Shir-jian. (2006). On epochal mission of multicultural education in perspective of globalization. **Frontiers of
education in Chaina**, 3 (3), 339-349.

Finazzo, A.D. (1997). **All for the Children : multicultural essentials of literature**. New York : Delmar publishers.
330 pp.

Nicoll , V. and Roberts, V. (1993). **Taking a closer look at literature – based programs**. Ambassder press,
Australia, 134 pp.

Santman, D. (2006). Ourvisions of possibility for literacy. **Language arts**. 5 (83) : 389-390.

